

LLUC

MARÇ

1968

*L'origen legendari
de la nostra senyera*

HISTORIA *de* CATALUNYA ILLUSTRADA

Text de l'eminent historiador Dr. FERRAN SOLDEVILA
45 dibuixos del gran artista JOSEP GRANYER

*L'origen i les vicissituds dels Països de Llengua Catalana
narrats en forma clara i amena i esplèndidament il·lustrats*

UN LLIBRE PER A TOTHOM
UNA OBRA IMPRESCINDIBLE

A totes les llibreries o bé a:

EDICIONS PROA

Apartat 12002

Barcelona

AYMÀ, S.A.E.

Correu dels amics

Sr. Director de LLUC.

Llegint la vostra revista del passat mes de febrer, he trobat amb molt de goig, dins la secció ROSA DELS VENTS, l'anunci del present centenari de Mossèn Tortell.

Encara que involuntària, hi ha una inexactitud: això és, es celebra el centenari de la mort del Mestre; no del seu naixement.

Es ver que per anomenar En Tortell, basta dir: l'autor de *S'estrella de s'auca*.

Però, endemés del cèlebre Te-Deum, s'han descobert diverses composicions vocals molt inspirades; i més de cent pàgines de música per orgue o piano. I diuen els entesos, que, ben segur, aquestes darreres troballes de música són lo que donarà més glòria al seu autor, per la seva extensió i valor.

Doncs, els motius i raons de celebrar el centenari han augmentat moltíssim aquests darrers anys.

No cal dir que jo també desig lo mateix, o sigui, que tot mallorquí que estimi la música de Mallorca, senti vibrar dins el seu cor, aquest aconteixement.

Tota la premsa —diaris, revistes, etc.— no necessiten convidar, per parlar-ne. La Comissió que s'ha constituïda pel centenari, no pot ni vol excloure ningú. No en faltava més! Sinó, més aviat, s'alegrarà amb l'entusiasme de totes les publicacions.

La festa a Mossèn Tortell, segons anunciarà «Algebeli» —publicació local de Muro— tindrà lloc el diumenge de l'Àngel, dia 21 d'abril. Aquests actes queda convidat tot el Cos de Redacció de LLUC.

Vostre amic i subscriptor, **ANTONI ALOMAR** (Palma).

NOTA. — La revista LLUC ha rebut diverses cartes més, que per haver-nos arribat massa tard, guardam per el vinent número d'abril. A tots, moltes gràcies.

Per excés d'original hem hagut de reservar la secció ACAMPADA i altres articles i informacions per al vinent número d'abril.

Novetat editorial:

Los Santuarios Marianos de Mallorca

Un volum de més de 450 pàgines
del M. Rvd. P. Gaspar Munar, M. SS. CC.

Tiratge únic de 100 exemplars numerats
que es serviran per rigorós ordre de subscripció.

Demaneu-los al c. de la Pau, 3

PALMA DE MALLORCA

Sumari

Correu dels amics	1
Les relacions Església-Estat, per Guillem Celià, M. SS. CC.	2
Quatre mesos després, per F. de B. Moll i Marquès.	3
Tres sonets espirituals, per Pere Orpí, Pvre.	4
El cristià i el món d'avui, per Antoni Oliver, C. R.	5
El problema cultural a les Illes	7
Conversa amb el Grup «Farsa», per Josep M. ^a Llompart	8
L'ús de la llengua vernacle en la litúrgia, per F. de B. Moll i Casanovas	13
La tragèdia del tres i no res, per Alexandre Ballester	17
A la ciutat dels llibres	21
Rosa dels vents	22
Fira de vanitats.	27

PORTADA: Gerard Matas i Guillem Llabrés, del Grup «Farsa», en el curs d'una actuació. — Foto: Antoni Catany.

LLUC

Revista mensual

Any XLVIII - Núm. 564 - Març 1968

Direcció i administració: Pau, 3 - Palma de Mallorca
Telèf. 21 23 56

Director: CRISTÒFOR VENY, M. SS. CC.

Subdirector: GUILLEM CELIÀ, M. SS. CC.

Cap de redacció: JOSEP MARIA LLOMPART

Secretari: MIQUEL GAYÀ

Consell de redacció: RAMON ANDREU, FRANCESC BARCELÓ, JOAN MANRESA, GREGORI MIR, FRANCESC DE B. MOLL

Administració: JACINT RODRÍGUEZ, M. SS. CC.

Subscripció: 150 ptes. anuals

Preu de l'exemplar fora de subscripció: 20 ptes.

Els articles publicats en aquesta revista expressen únicament l'opinió dels seus autors.

Imp. SS. Cors - Balmes, 89

Depòsit legal: P. M. 276-1958

les relacions església-estat

Les relacions Església-Estat. Vet aquí una qüestió tothora d'interés, puix que la seva recta concepció i la seva interpretació pràctica depenen en gran part de la pau i l'harmonia de la societat feül. Molta d'aigua ha passat baix dels ponts de la història i de la vida d'ençà que Bonifaci VIII promulgà aquella seva teoria de les dues espases, «una de les quals cal que estigui sota l'altra i que la potestat temporal se sotmeti a la potestat espiritual» (Butlla Unam Sanctam). L'Església en té una dolorosa experiència, dels talls de l'espasa del poder temporal, que quan convenia —i convé— es rebaixa, i, quan no, es rebel·la, emprant en la seva política una i altra espasa, de manera indiscriminada, amb confusió de tothom i benefici de molt pocs!

Pius XII, l'any 1953, en un d'aquells magistrals discursos seus que feien doctrina, fundant-se en la concepció de la tesi —com a ideal a assolir— i la hipòtesi —com a realitat present—, va admetre que, avui, «el deure de reprimir les desviacions morals i religioses no pot esser la darrera norma d'acció. I ha d'estar subordinat a unes normes més elevades i més generals, que, en determinades circumstàncies, fan que sigui millor per a tots no impedir l'error, i aconseguir així un bé major». I l'any 1958, pocs mesos abans de morir, va afirmar allò que «una sana laïcitat de l'Estat és un dels principis de la doctrina catòlica».

Després ha vingut el Concili. I en la seva Constitució Església / Món d'avui trobam clarificats els principis doctrinals que aquella ecumènica assemblea ha considerat que era el seu deure proclamar. I, ben lluny de reclamar beneficis i submissions, l'Església reconeix plenament la independència i l'autonomia de la comunitat política, demanant només la necessària col·laboració i bona harmonia que li permetin de poder predicar «la fe amb autèntica llibertat, ensenyar la seva doctrina i exercir la seva missió entre els homes».

Darrerament, dues circumstàncies han vingut a recordar-nos aquest ensenyament conciliar, recalcant-ne els punts principals. Una és la Pastoral Col·lectiva dels bisbes italians, datada a Roma el 16 de gener d'enguany, i projectada cap a les pròximes eleccions polítiques del país. Es tracta d'un document autènticament conciliar (de les se-

ves nombroses cites, només dues no són de documents del Concili), escrit amb valentia, i, segons s'ha dit, aprovat després d'una llarga i acalorada discussió. Referint-se a les relacions entre l'Església i la societat civil, els bisbes italians repeteixen que «la missió de l'Església no és d'ordre polític, econòmic o social, sinó que l'objecte propi de l'Església dins la comunitat civil és esser signe i guarda del caràcter transcendental de la persona humana» (Constitució Església / Món).

Els Prelats fan explícita referència a allò d'una «legítima i sana laïcitat de l'Estat» com a ideal a aconseguir, deixant clar —això sí— que no és el mateix laïcitat que laïcisme. «En força d'aquella laïcitat —escriuen— l'Estat no es reconeix ni s'atribueix cap funció directora dins el camp de la vida religiosa dels ciutadans, perquè això l'apartaria del seu propi terreny; però respecta i afavoreix la vida religiosa, assegurant a tots una protecció i una defensa eficaç de la llibertat religiosa».

L'altra intervenció ha estat deguda al mateix Pau VI, que, en el discurs de salutació al Cancellier alemany Kiesinger, va fer referència a les bones relacions actuals de l'Església catòlica amb les autoritats federals. «L'Església i l'Estat —va dir el Papa— són dues institucions autònomes, la primera d'origen diví i la segona fundada en el Dret Natural, i mantenen relacions de mútua correspondència i s'han d'ajudar mútuament per a complir millor la tasca que Déu els ha encomanat».

¿Conclusió? Que som a les portes d'una nova formulació de les relacions Església-Estat. No es tracta d'una revolució, sinó més aviat de la natural evolució de les idees i de les doctrines. Passats els temps —de no gaire bon record— del Syllabus i dels seus anatemes, la societat religiosa pot avui complir les seves funcions sobrenaturals sense necessitat d'ajudes estranyes als mitjans apropiats al fi que Déu li ha assenyalat. Només exigeix una cosa: llibertat. «¿Què demana avui l'Església als governants?», es preguntava el Concili el dia solemne de la seva clausura. I la resposta sonava ben clara: «Llibertat. Llibertat de creure i de predicar la seva fe; llibertat per a poder estimar el seu Déu i servir-lo; llibertat per a viure i poder dur als homes el seu missatge de vida».

Guillem CELIA, M. SS. CC.

QUATRE MESOS DESPRES

El dia 18 de novembre de 1967, el govern britànic va prendre la decisió de devaluar la lliura esterlina. Aquesta mesura va esser el desenllaç d'una llarga sèrie de temptatives encaminades, sense èxit, a salvar el poder adquisitiu de la moneda anglesa i activar al mateix temps el ritme de la seva economia.

La premsa ens va mostrar aquells dies la figura d'un home vell, agenollat davant la residència del primer ministre, resant perquè la devaluació no es produís. Era un detall entenedidor de l'ansietat amb què el poble britànic seguia els esdeveniments. Després, quan la devaluació ja era un fet, un grup de rostres violents apilotats a les reixes del n.º 11 de Downing Street demostraven clarament al Sr. Wilson que la seva decisió no havia estat popular.

Un dia més tard, el govern espanyol anunciava, sense cap preparació psicològica, que la pessesta seguia el mateix camí que la lliura i que es prendrien una sèrie de «mesures complementàries», que resultaren més importants que la mateixa devaluació: de fet, significaven una ruptura total del procés econòmic espanyol de 1959 ençà, i una declaració implícita del fracàs del I Pla de Desenvolupament.

Seria injust creure que el poble espanyol va rebre la notícia amb indiferència, però també és cert que no hi va haver cap reacció popular visible. Fins i tot, algun diari anglès, estranyant-se d'aquest fet, es va permetre comentar, més o menys, que «mentre l'orgull dels espanyols quedi intacte, estan disposats a acceptar qualsevol quantitat passatgera de pobresa». Es lamentable que podent-se referir a factors més objectius, encara hi hagi qui acudeixi als tòpics, que en certes ocasions, com aquesta, resulten sarcàstics.

D'altra banda, també seria injust creure que la decisió del govern espanyol va esser impremeditada, víctima de les circumstàncies. En realitat, feia més d'un any que l'economia navegava dins una curiosa mescla d'inflació i recessió que demanava mesures enèrgiques, i la reestructuració del sector públic per tal de reduir despeses, ja havia estat iniciada, sense gaire entusiasme ni resultats, amb un decret d'octubre de 1966. La devaluació britànica va esser, doncs, al contrari, la circumstància propícia que va precipitar l'adopció d'unes mesures sempre incòmodes i difícils.

En canvi, ja és més discutible que no hi hagués cap altre camí. No hi ha dubte que la devaluació era una alternativa vàlida en aquells moments, però també és cert que pel fet d'encarir les importacions, era una mesura proteccionista que beneficiava, sobretot, els sectors menys competius de l'economia del país; els mateixos sectors que, per la seva influència —pensem, per exemple, en la siderúrgia—, s'havien fet subvencionar per l'Estat i havien estat una de les causes importants de la inflació. Per un altre costat, la devaluació era una barrera més que s'alçava entre Espanya i el Mercat Comú, projecte que, evidentment, segueix sense interessar l'oligarquia financera i industrial del país.

Finalment, potser era aquesta la solució més fàcil, però sens dubte, no és la definitiva: segueixen sense emprendre's les grans reformes estructurals que estan a la base dels desequilibris del desenvolupament econòmic espanyol. Mentre subsisteixin les causes profundes, ni tan sols tenim cap garantia que no s'hagi de repetir la devaluació: potser abans d'un mes, si la crisi del dòlar continua; en tot cas, després d'un període més o menys llarg de creixement desordenat.

Han passat quatre mesos, i les mesures d'estabilització econòmica s'han revelat d'una eficàcia extraordinària; potser excessiva. En canvi, no s'han posat en marxa les mesures de reactivació, i les xifres provisionals del II Pla de Desenvolupament —que segueix sense posar-se en pràctica— no indueixen els tècnics a l'optimisme, per la seva semblança amb el primer.

Han passat quatre mesos, i declaracions oficials ens confirmen que el nombre de treballadors aturats segueix augmentant. Al llarg d'aquest hivern hem vist homes condrets, amb la mà estesa i als ulls una mescla de vergonya i ràbia, demanant almoïna. Als diaris han proliferat les cròniques de robatoris i actes violents. Sens dubte, és una manera anàrquica, però dramàtica i eloqüent, de demanar una solució.

Francesc de B. MOLL I MARQUÈS

Fotogravats

Reproducció de transparències en color
Missió, 61 interior - Tel. 213952 - Palma

PERE ORPÍ:

tres sonets espirituals

I

L'ESPERA

Ningú m'ho havia dit, però ho sabia.
Us esperava anit, la porta oberta,
la taula ben a punt, l'ànima alerta
al renou del carrer. Crec que plovia.

¿Hauré esperat en va? S'acosta el dia
i tot segueix igual. L'aura es desperta.
Guait al carrer: la plaça està deserta.
Sols un ca aperduat passa fent via.

Mes ja sé que heu vingut. La impaciència
d'anit, ha retanyat tanta gaubança,
que hi he sentit vibrar vostra veu muda.

He après de desxifrar vostra presència:
un batec dins la nit, una enyorança,
un esperar dempeus vostra vinguda.

III

L'ENTREGA

Preneu-ho tot, si queda alguna cosa
dins ma pobra motxilla de viatge.
Si us tenc a Vós, ¿què importa l'equipatge,
si per anar lleuger tot em fa nosa?

Enveig la barca buida que reposa
amb olor de peix fresc damunt la platja.
L'entrega em dol, mes si em donau coratge
espina a espina abastaré la Rosa.

Heu pres ma joventut, mes energies,
mon desig d'estimar, mes alegries...,
i tot junt no fa el pes d'un gra de sorra.

Sols em resta la vida. Desfullau-la,
i si un dia em feis seure a vostra Taula
ningú no podrà dir que he entrat de gorra.

II

LA RESPOSTA

¿Per què heu passat de llis per ma barraca,
quan anàveu captant de porta en porta?
¿Es que m'heu vist amb l'esperança morta
i un «sí» de compromís dins la butxaca?

Si l'amarau de llum, l'argila flaca
amb què Vós m'heu forjat tornarà forta.
¿Permetreu que ma vida creixi torta,
si un pal de vostra Creu pot fer d'estaca?

¿Per què m'heu oferit tan bon salari,
si us escatim un càntir d'aigua pura
o un rosegó de pa quasi a diari?

Ma generositat no és prou madura.
Tornau demà: del meu vocabulari
n'hauré esborrat el «no» i el «per ventura».

El cristià en el món d'avui

per Antoni OLIVER, C. R.

A la nostra illa ha perdurat, arredossada dels vents que, més enllà de la mar, l'empenyen cap a fora, l'estructura del món feudal. Estructura del món feudal que és ben visible encara ara dins molts d'ambients, però sobretot dins la mentalitat religiosa del nostre poble.

Tal vegada serà bo dir, per començar, que parlar del món feudal no significa menysprear-ne els caires bons, ni, menys encara, considerar-lo una cosa dolenta o vergonyosa. Els qui menyspreen el món feudal, ho fan en la mateixa mesura en què el desconeixen. Cal dir d'una vegada que aquell món és una cosa històrica que *va esser* bona. Però que ja no es duu. I no per culpa dels pecats del món, sinó, justament gràcies al creixement del món. Com el nostre vestit de primera comunió, *que estava molt bé*, però que de cap manera seria justificable que ara, als quaranta anys, encara el volguéssim dur, perquè *estava* molt bé.

Parlem-ne, doncs. La religió, que és sempre la mateixa, té unes formes que canvien segons l'edat de les persones i dels pobles. Dins el món de l'Edat Mitjana la religió adquiria unes formes ben clares i ben pròpies. Però el món feudal ja no existeix, i les formes que ens en resten, prest o tard se'ns revelen fora de lloc, músties. El vestit de primera comunió ja no ens ve bé. I, en lloc de lamentar-ho, cal que n'estiguem contents: vol dir que hem crescut. Molt mal senyal, si als quaranta anys ens vingués bé el vestit de primera comunió!

Doncs hi ha gent, i molta, que se sent molt mal a pler perquè aquell vestit ja no li escau. I malavegen tot quant poden per mantenir-lo damunt el cos.

L'amor de les coses d'un temps és el que els fa tremolar de por, quan veuen que aquelles coses velles, una darrera l'altra, s'enfonsen sense remei. I, morts de por, arriben a una conclusió: la religió, la vertadera, la clàssica, està en perill, s'enfonsa. Salvar-la, és un deure de consciència de tot bon creient. I com que per a ells la religió es confon amb les formes de la religió, se senten obligats en consciència a defensar, sigui com sigui, aquelles formes.

Aquesta reacció, que ha corregut per tot el món catòlic i cristià en els darrers temps, encara sodraqueja a Mallorca com un temporal de tramuntana. Gràcies, deia, a les estructures feudals que encara perduren entre nosaltres. Però, de to-

tes les estructures, les més inflexibles, i més perilloses, són les mentals.

Es urgent de tota urgència, doncs, que ens aclaram sobre les idees, i que no juguem amb elles ni abusem d'elles per desconcertar les consciències, o per seguir fent allò que ens ve de bri, o per continuar duent les aigües al molí propi.

La religió no és mai un negoci ni una postura definitivament assolida, i quan es tracta d'ella s'ha de parlar amb sinceritat, encara que les pedres caiguin damunt les nostres pròpies teulades o se'ns esbuqui un món en el qual ens trobàvem ben bé.

La religió no és una cosa definitivament assolida per cap dels creients: el qui està dret que tingui bona cura de no pegar un esclat, deia Sant Pau. L'Església és pelegrina. Si és pelegrina, vol dir que no ha arribat a la meta. Si no ha arribat, vol dir que no ho posseeix tot. Si no ho posseeix tot, vol dir que encara pot posseir més. Vol dir que creix.

I com l'Església, a la qual pertanyem, és també la fe de cada u. La fe creix. Ha de créixer. Es una resposta a Déu. I Déu, per necessitat, ens interpel·la contínuament. De tal manera que no podrà dir que sigui amic de Déu aquell que no està constantment disponible a la veu de Déu, que sempre crida cap a més. Una fe estable, fòssil, no seria humana ni divina.

I aquesta crida a la fe es fa a través de tota mena de circumstàncies. La mateixa crisi d'avui, els cops de maça que de pertot arreu plouen damunt formes velles de la fe, són una crida i una prova. Tancar-se de banda i no voler-ne saber res, és fer-se infidel a una crida de Déu, i, en definitiva, comprometre seriosament la mateixa fe. Pot esser la postura més còmoda; però és essencialment suïcida, anticristiana. Podríem dir que allò que fa por avui és descobrir que hom anomenava religió moltes coses mortes o en descomposició. La religió és, per necessitat, viva, creixent, radiant, a punt per a respondre —per a donar compte d'ella mateixa, deia Sant Pau—.

El context dins el qual el cristià d'avui ha de viure la seva fe és el trontoll d'un món que s'acaba —un món que ell coneixia i estimava i en el qual es trobava bé—, enfront d'un altre que neix —el qual encara no coneixem ni sabem com serà—. I això és justament una prova en el sentit

total, és a dir, una dificultat que s'ha de vèncer, i una ocasió d'afermar-se dins la veritat. I cal adonar-se'n, perquè cal respondre-hi bé. Es una d'aquelles circumstàncies en les quals el cristià no pot callar o negligir l'originalitat i la personalitat de la seva fe, sinó que l'ha de confirmar i l'ha d'aprofundir.

Aquells cristians nostres que estan tan segurs que la postura i les formes religioses feudals són eternes, ¿estan disposats i preparats per a donar testimoni de fe viva i personal davant un món que, més que mai, postula aquest testimoni? ¿O deixaran, més bé, passar l'avinentsa d'aprofundir aquesta fe i de fer-la esclatar cap a fora, com un crit de llum, com l'albada d'una vida, que és la vida mateixa de Déu, anatematitzant el naixement d'un món que el Concili considera fill d'un grau més de maduresa de la humanitat, d'una passa envant cap a la consumació del Regne de Déu?

Perles de Manacor, S.A.

ALTA FANTASIA - PERLES - JOIERIA

Pl. Pius XII, 9 - Tel. 216548

PALMA DE MALLORCA

Telegrams: PERMASA

Casa Central: Pl. Rector Rubí, 8

Tel. 143 (3 línies)

MANACOR (Mallorca)

Fàbrica de Licors

Antoni Morey

LA BORSA DELS LICORS

Sant Josep, 15 - Tel. 69 - Binissalem

UNA BONA NOTÍCIA: TORNA AL PÚBLIC LA BIBLIOTECA RAIXA

Primers volums en preparació:

M. DE PEDROLO: *SOLUCIÓ DE CONTINUITAT*

F. DE B. MOLL: *GRAMÀTICA CATALANA*

J. SANSANEDAS: *EL BALCÓ*

KALIDASA: *VIKRAMÓRVAÇI* (traducció de Pere i Joan Coromines)

JOAN REGLÀ: *LA CORONA D'ARAGÓ: DELS ORÍGENS A LA NOVA PLANTA*

B. FENOLLAR I J. GAÇULL: *PROCÉS DE LES OLIVES I SOMNI DE JOAN JOAN* (obres satíriques valencianes del segle XV)

Sis volums anuals d'unes 200 pàgines

Preu de subscripció: 50 pts. el volum

Fora de subscripció: 65 pts.

SUBSCRIVIU-VOS-HI!

Escriuiu a

l'Editorial Moll

Torre de l'Amor, 6

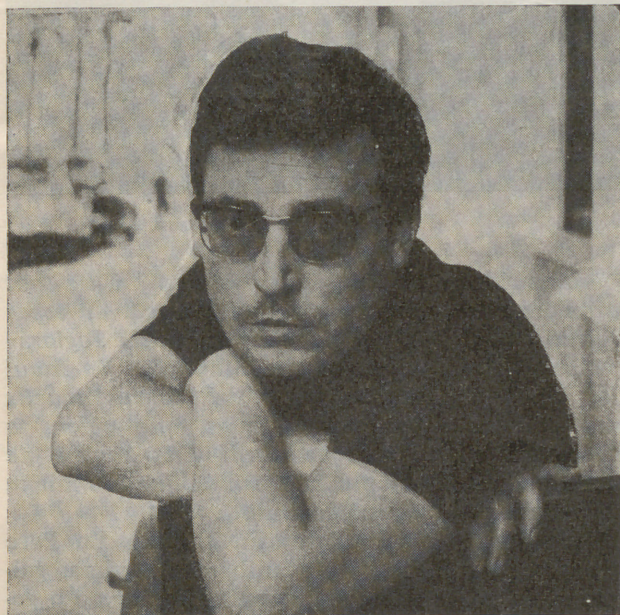
PALMA DE MALLORCA

El problema cultural a les Illes

UNA ENQUESTA ALS PREMIATS DE LA NIT DE SANTA LLÚCIA

En el número del passat mes de febrer encetàrem la present enquesta amb les contestacions donades per Antònia Vicens, Jaume Vidal i Guillem d'Efak. Hi mancà la d'Alexandre Ballester, que per haver-nos arribat massa tard vàrem haver de reservar per a aquest número. Avui tancam la dita enquesta amb les respostes que ens dona el guanyador del premi «Josep Maria de Sagarra».

ALEXANDRE BALLESTER

1. De fet a les Illes es produeix el contacte de dues cultures, amb projecció i mitjans de difusió desiguals. Mentre que una d'elles, l'auòctona, neix de la pròpia societat, l'altra té l'avantatge d'esser l'oficial. Aquesta situació condiona les perspectives de cadascuna. ¿Com veus tu el futur de la cultura autòctona?

La nostra cultura és una realitat innegable, malgrat faci vent de llevant o de ponent. Crec que la nostra cultura autòctona serà important de veritat quan tots plegats hi posem les mans perquè ho sigui. Tendrem el que haurem merescut; és llei de vida i d'història. Això és tràgic; per tant, cal lluitar.

2. ¿Creus tu en la possibilitat d'una tasca organitzada i eficaç per part dels mallorquins que pugui vigoritzar el nivell de la cultura autòctona, entenen per cultura alguna cosa més que literatura i llengua?

Només les tasques organitzades i encaminades cap a un fi determinat mereixen l'esforç de la lluita. Com a mediterrà, som improvisador fins a la teulada; això es la gran virtut i el gran pecat de la nostra idiosincràsia. Si ens coneixem, sabrem que ens hem d'organitzar. Ja en duim prou, de badades, damunt les nostres espatles. Es el moment d'esser molts i benvinguts. Vigoritzar el nostre nivell cultural és una feina que no podem ajornar.

3. ¿Quina creus que és la funció que l'escriptor realitza i pot realitzar a les Illes?

Una funció social i cultural, i fins i tot política, i sense cap treva. L'escriptor ha de fer prendre consciència al públic, del fet vital que l'enrevolta. L'escriptor ha d'esser punta de llança per a estructurar un món millor.

4. Tothom accepta avui que l'escriptor està vinculat a un públic que consumeix i en certa manera determina la seva obra. ¿Quina és la teva experiència a aquest respecte i què opines del públic mallorquí?

La meva experiència és ben migrada i molt contradictòria. Amb motiu de l'estrena de la meva obra *Siau benvingut* vaig rebre opinions de tota manera. Ara bé, no crec que mai l'escriptor s'hagi de condicionar a un públic consumidor. Si fos així, ja podem enllestir ploransers serials radiofònics. Sens dubte l'escriptor està vinculat a un públic que consumeix; però això no sempre justifica els gusts del públic. L'escriptor ha de realitzar una tasca —progressiva en el nostre medi— de dignificació dels gusts del públic. Aquesta és, per a mi, la insubornable funció de l'escriptor.

conversa amb:

el grup «farsa»

Hi ha professions —la d'escultor, per exemple— que demanen de part de qui les exerceix un sentit rigorós de la tossuderia, la paciència i la disciplina. En calen, de cops de martell ben pegats, per a extreure la forma oculta dins el pinyol del bloc de marbre! En Pere Martínez Pavia, escultor i dibuixant, mallorquí de Melilla (nat a Melilla, vull dir, de pares forasters, i mallorquí d'idioma, d'arrelament i de vocació), ho és, pacient, tossut i disciplinat. I aplica aquestes virtuts a tota quanta tasca emprèn, la darrera de les quals ha estat la fundació del grup «Farsa», que es dedica al cultiu del vell, i ara renovellat, art de la mímica.

He quedat citat amb En Pere Martínez: a les vuit m'espera a casa seva, i tot seguit anirem al col·legi «Lluís Vives» on el grup «Farsa» es reuneix per a assajar. En Pere Martínez Pavia viu en el carrer de la Calatrava, just davant la casa pairal dels Maura. A les vuit del vespre, el carrer de la Calatrava és quasi buit de fanals i tot ple d'ombres i de fantasmes amatents: el món dels *Aigoforts*, aperduat, gairebé esvaït, fa en aquests topants la seva ronda. Es diria que l'aire de març es congestiona dels gestos d'una estranya pantomima, grotesca i molt estimada.

M'obre la porta Na Francesca, la dona d'En Pere. El pis que habiten —tan ciutadà!— és reposadament acollidor; té tota la gràcia de la bohèmia temperada per un orde precís, no gens burgès. Na Francesca i En Pere fan una d'aquelles parelles que, en ajuntar-se, s'han comunicat mútuament les respectives virtuts. Na Francesca s'excusa: ella no ens acompanyarà a l'assaig; espera el primer fill i... és clar. Vénen amb nosaltres, en canvi, dues al·lotes

Foto: Antoni Catany

universitàries —Na Margarida Tomàs i Na Francesca Ferrer— que formen part del grup.

En Pere s'asseu al volant. Travessam la ciutat vella. Tinc la impressió que En Pere, com a conductor d'automòbil, no està a l'altura dels seus mereixements com a escultor, com a dibuixant i com a mim. Breus accelerades, alguna frenada que ens agafa desprevinguts, gestos un si és no és nerviosos... La conversa es va animant. Jo anuncii que es fan gestions perquè la Companyia Adrià Gual vingui a Ciutat a representar *Ronda de mort a Sineira*. Les dues universitàries, devotes d'Espriu, fan una mica d'avalot per tal d'exterioritzar el seu entusiasme. Encetam el tema de la mímica. Dic a En Pere que En Joan Manresa ens ha promès per a aquest número de LLUC un article sobre la introducció de l'art del mim a Mallorca.

—N'estic molt content. A més, En Joan ha viscut de prop els ini-

cis del grup «Farsa» i en pot parlar millor que ningú. Va esser ell qui va fer que «Els Joglars» vinguessin a Mallorca. I d'aquí arranca tot... ¿Recordes aquells primers assaigs que fèiem a l'Obra Cultural? Ens havíeu de dir que callàssim i que la mímica és un art mut...

En Pere riu. I, quan En Pere riu, ho fa amb tota l'ànima, gairebé a l'antiga, mostrant amb generositat unes dents poderoses.

—La idea va ser d'En Tomeu Terrades i meva. Era per la tardor del seixanta-sis. En Tomeu venia sovint pel meu estudi i fèiem bones xerrades... Ara ell està a Barcelona, ja ho saps. A tots dos ens va interessar molt la notícia que «Els Joglars» actuarien a Mallorca, i que el seu director, N'Albert Boadella, donaria un cursat d'expressió corporal. Aleshores se celebrava l'«Aula de Teatre» i hi havia un ambient propici. Tothom parlava de les possibilitats de fer bon teatre a Mallorca; però, malgrat

els desigs de tots, no es feia res de positiu. Aleshores, En Tomeu Terrades i jo vàrem decidir prendre part en el curset d'En Boadella, ja amb la intenció de veure si podíem organitzar un grup de mímica a Ciutat. Al cap i a la fi que un escultor s'interessi per aquesta forma d'expressió és natural, ¿no et sembla? Doncs la meua dona, que és el seny personificat i que a vegades encara no se'n sap avenir, de les meves currolles, es va alarmar. «Pere —em digué—, no siguis annerot!». Després ella mateixa s'hi va anar engrescant. Ja va prendre part molt activa en les deliberacions sobre quin havia d'esser el nom del grup, i, finalment, es va fer càrrec de la regiduria...

Nova riallada. Decididament, En Pere Martínez Pavia, fundador i director del grup «Farsa», no és bon conductor d'automòbil. Ens acostam a un semàfor. En Pere em demana:

—Escolta, tu, ¿quan és que poden passar? ¿Quan s'encén el llum vermell o quan s'encén el llum verd?

—Atura't, Pere, que jo davall!

Seguim endavant, és clar, i omplim de rialles una pausa. Deman tot seguit a En Pere que em defineixi l'expressió mímica, que provi de situar-la dins el conjunt de les arts, que en dibuixi els límits. ¿Deu molts elements al teatre? ¿Té alguna cosa a veure amb el cinema? En Pere es posa seriós i pren un aire fins i tot doctoral.

—L'art de la mímica, conscient de les seves limitacions, camina avui segur d'ell mateix. Sap d'una manera positiva que el mitjà d'expressió de què disposa (el cos humà, concretament) el condiciona i li confereix unes característiques ben definides. Autònomes, per tant. El cos humà és al mim allò que el fang a l'escultor, la pintura al pintor, etc. Jo més tost diria que són el teatre i el cinema els que tenen algun deute amb la mímica: un art anti-quíssim que neix, potser, amb la humanitat mateixa.

Record aquell elogi —o més aviat blasme— que Joan Mara-

gall va dedicar al teatre. Per a assolir la més alta expressió de l'art, cal que les parets i el sostre del teatre s'ensorrin. Així, cadascuna de les arts diguem-ne pures —la poesia, la pintura, la música...— recobrarà la part que li pertany i l'escenari romandrà buit, sense contingut. Això no obstant, Maragall oblidava que alguna cosa resta encara damunt l'escenari; una cosa que no és protagonista de cap d'aquelles arts: el cos humà, emmudit, silenciós, però movent-se amb tot el seu poder expressiu. Si Maragall hagués arribat a les darreres conseqüències del seu raonament, per ventura hauria hagut d'admetre que la mímica és l'essència irreductible del teatre i que aquest és, també, una art pura.

Divagam per aquestes tresques. Ens embullam una mica. En Pere, pragmàtic, em fa davallar de les esferes teòriques.

—Desenganya't: la mímica té, en darrer extrem, un avantatge damunt les dues formes d'expressió que més se li acosten: el teatre i el cinema. I aquest avantatge és que l'idioma de la mímica és ben lliure de les barres lingüístiques o intel·lectuals que dificulten la comprensió. La mímica és una llengua universal, que no té necessitat de traduccions ni transposicions de cap mena.

Mentrestant hem arribat al «Lluís Vives». Es un edifici funcional i asèptic; gairebé perfecte. Un d'aquests edificis que solen sortir fotografiats a les revistes especialitzades. Som a la frontera de Ciutat i, en davallar del cotxe, sent aquella mena d'olor que fan els barris extrems i elegants: sentors de terra mullada, de parc, de jardí a punt de fer la florida. En el camp d'esports del col·legi, un al·lots juguen a «basket», il·luminats pels focus elèctrics. He observat que, allà prop, en el reial de la fira ciutadana —la fira del Ram— ja comença a haver-hi instal·lacions.

Mentre esperam que arriben els altres components del grup, deman a En Pere que m'expliqui alguns detalls de la tècnica de

Foto: Antoni Catany

l'ofici. ¿Com es munta un número de mímica? ¿Com s'ensenya al mim el seu art?

—Abans de començar qualsevol assaig d'un número, és condició prèvia analitzar-ne de paraula les característiques, fins que els qui han d'interpretar-lo estiguin ben imbuïts de la intenció de l'obra o, si et sembla millor, del seu missatge. Es parteix d'una idea o d'un argument, que no cal que hagi estat escrit abans, encara que, per raons òbvies, és preferible que s'hagi redactat en forma de guió. Aquesta idea o argument és el que hem d'expressar mitjançant la matèria prima del nostre art, que ja hem quedat que és el cos humà, és a dir, el mim. En els primers assaigs es va esbossant damunt l'escenari la futura pantomima o mimodrama. Ajustats els principals moviments, es procedeix a matisar i perfeccionar els aspectes de tipus psicològic, poètic, humorístic, etc. Finalment, s'adapta la música de fons, encara que en certes ocasions ja ha servit, des dels assaigs inicials, per a marcar el temps d'una seqüència. Igual es fa amb la luminotècnia. S'afegeixen després els darrers tocs de vestuari, màscares, decoració, i es fan els assaigs generals en el mateix escenari on s'ha d'actuar.

Per a arribar a esser un bon mim, com per a exercir qualsevol art, s'han de tenir condicions naturals. Comptant amb aquest requisit indispensable, s'ha de donar al mim el màxim domini possible damunt el propi cos, i això tant en sentit físic com espiritual. Una gimnàstica que, sense formar massa musculatura, el mantengui àgil; certs estudis de ballet, ioga i els exercicis de respiració, li assegurin, a més de l'equilibri, tan necessari per a la pràctica de la mímica, la tècnica del relaxament i de la contracció. Així va aprenent les possibilitats d'expressió del seu cos. Sobretot se li ha d'ensenyar que per a esser un bon mim (igual que un bon pintor o un bon escriptor) allò que més importa és esser un mateix. Es a dir, que cal cercar la pròpia personalitat.

Ja hi som tots. Entram dins el teatre del col·legi. El darrer que ha arribat, apressat, excusant-se, pegant ullades al rellotge, és en Pep Lluís Vidal i Alcover. Malgrat esser un home enfeinat, En Pep Lluís és d'aquells que no perden la calma ni el demble reposat de la bonhomia. Tot i amb això se li atribueixen admirables rampells de geni curt. Diuen que el seu oncle Joan Alcover també els tenia. En Pep Lluís és subdirector del grup «Farsa» i encarregat dels efectes especials. Aprofitant l'estona que els mims es vesteixen per a l'assaig, deman a En Pep Lluís algunes coses relacionades amb la seva comesa.

—Els efectes sonors i lumínics són el més important complement de la mímica. Tant uns com altres ajuden a acabar de fer comprendre l'acció o a crear una situació o un ambient. La lumínica, emperò, sol esser més necessària. No és sempre indispensable, en canvi, que la representació mímica compti amb el suport de la música. No crec tampoc que la música, quan n'hi ha, s'hagi de subjectar al mimodrama. La mímica és un art per ella mateixa, i la música només li serveix de complement. Però es poden muntar —i de fet es munten— pantomimes o mimo-

drames totalment muts. I potser aquests són, almenys segons el meu parer, els més autèntics. Pensa que, dins una frase, només cal posar complements quan el subjecte i el verb no són prou per a expressar la idea.

En Pep Lluís parla a poc a poc, en un to persuassiu; sense vacil·lacions, però meditant bé cada cosa abans de dir-la.

—Per altra banda —i ja que m'ho demanes —em sembla que no seria impossible muntar una representació mímica en funció d'una determinada partitura musical, mimificant aquelles escenes que la música pot suggerir. Si això es fa amb un text literari, ¿per què no s'ha de poder fer amb una música? Ara, caldria tenir un sentit musical molt ferm i una formació mímica molt desenrotllada. En el fons, si no resultava un «ballet» ens hi fariem ben a prop.

Li deman que em parli de la seva experiència personal, de les dificultats que ha hagut de vèncer.

—Mira, les dificultats han estat i són moltes i de tot color. Aquí sempre ens veim obligats a improvisar seguint la vella tradició dels mediterranis. Si vessis com preparam això que, tan solemnement, anomenam «efectes

especials», riuries. Ara bé, els problemes fonamentals són dos. En primer lloc les gravacions, fetes a casa, sense una instal·lació mitjanament adequada que permeti una fidelitat traduïble després en una reproducció almenys passable. Ens seria ben necessari poder disposar d'un local escaient, amb uns aparells una mica decorosos. Però, ¿què vols? El grup és pobre i això val molts cèntims. Som optimistes, tanmateix. Si Déu vol i les coses van bé, tot se solucionarà a poc a poc.

El segon problema és la deficiència de les instal·lacions dels nostres teatres, tant pel que fa als amplificadors com pel que respecta a la lumínica. Nosaltres hem hagut d'acabar adquirint focus propis, perquè no trobàvem enlloc instal·lacions que reunissin un mínim de condicions acceptable. T'he de dir, però, que hem tingut converses amb el senyor Massot (aquell de la Rambla, ¿saps?), que ens ha ofert una col·laboració sincera. Tal vegada ell ens resoldrà definitivament el problema, tant en l'aspecte lumínic com —i especialment— en el sonor. Si has de publicar això que et dic, t'agrairé que, en nom del grup, facis constatar la gratitud que li devem.

Foto: Planas

Ha començat l'assaig. Jo recordava la primera actuació del grup «Farsa», l'estiu passat, a la Fira de Mostres. Immediatament m'adon dels progressos fets d'aleshores ençà pels nostres mims. Ho dic a En Pere Martínez, que seu a la meua vora. Somriu satisfet.

—*Es que hi hem posat tota la nostra fe i tot el nostre entusiasme. Volem, a més, fer les coses a consciència. Els consells d'En Boadella, amb qui els promotors del grup hem fet una bona amistat, ens han estat molt profitosos. Ell ens va indicar alguns llibres sobre mimica, que hem comprat i hem llegit detingudament. Ja t'ho he dit: volem fer les coses a consciència... Tenim bons projectes per a aquesta temporada, que començarem passat Pasqua. El programa que ara assajam, feim comptes representar-lo a diversos punts de Mallorca. D'altra banda, preparam una actuació a Paretts (Barcelona) la nit del 14 de juliol. Aquesta actuació formarà part d'una trobada de mims dels Països Catalans. Hi prendran part els grups «Gran Guignol», «Els Rodamóns», «La Facècia», «El Pols» i «Els Joglars». I nosaltres, que ens sentim orgullosos de dur-hi la representació de les Illes. A més de les actuacions, hi haurà conferències, filmografia, col·loquis...*

De sobte es produeix com una mena d'invasió. Una colla d'al·lotja cridanera ha irromput dins el local. L'assaig ha d'aturar-se en sec. Es que el teatre del «Lluís Vives» serveix a la vegada de vestuari, i els al·lots que jugaven a «basket» han acabat el partit. Ara, és clar, vénen a mudar-se la roba. No ens queda altre remei que refugiar-nos tots damunt l'escenari, cloure les cortines i esperar que ells acabin de vestir-se. Ens asseim a la turca, fent rotllana, i conversam tots i de tot un poc.

En Gerard Matas és un dels veterans del grup «Farsa». En Gerard Matas —els lectors de LLUC ja ho saben— cultiva diverses formes d'expressió artística: la pintura, l'escultura, la can-

çó, la mimica... Li deman en quina d'elles troba una forma més plena de realitzar-se ell mateix.

—*Jo crec que en la pintura. Pel que respecta a la mimica, encara em consider un aprenent: estudiï, assaigï... Es un art difícil. Té l'avantatge que entra per la vista, i això, avui, és molt important per a un mitjà de comunicació. La gent pot captar-hi les coses molt de pressa. Aquesta circumstància permet de fer, a través de la mimica, una labor pedagògica i de presa de consciència. Al cap i a la fi la gent, pel carrer, fa mimica sense adonar-se'n, i és un procediment molt simple i molt útil oferir-li, objectivada en un escenari, la seva pròpia imatge.*

En Guillem Llabrés, un altre dels antics del grup, intervé en la conversa. També es dedica, com En Gerard, a la pintura, i ambdós preparen una exposició conjunta a les galeries Grifé i Escoda, que s'inaugurarà dia 17 d'abril. Seguim amb el tema de l'eficàcia de l'expressió mimica de cara al públic, aquí i ara.

—*Per l'experiència que tenim, no massa llarga, puc dir que sembla que el públic ha quedat més aviat sorprès. Es a dir, la seva reacció, de moment, no ha estat clara. De cap manera vull dir, emperò, que hagi adoptat actituds negatives. De fet, els resultats són encoratjadors i demostren que la mimica té, entre nosaltres, molt de camp per córrer.*

M'interessa saber si es pot establir, dins les representacions mímiques, una classificació per gèneres, i si aquests gèneres corresponen als del teatre: tragèdia, drama, comèdia... En Guillem Llabrés creu que sí, que pot establir-se aquesta classificació, però que no té gaire a veure amb els gèneres teatrals. Tanmateix, no n'està del tot segur. Vacil·la, dubta... En Pere Martínez, molt científic i molt professoral, s'acosta a ajudar-lo.

—*Jo t'ho explicaré. Dins la mimica hi ha dos gèneres bàsics: el mimodrama i la pantomima. El primer tracta de comunicar un contingut seriós, ja sigui tràgic o dramàtic. La pantomima, en can-*

vi, té un fonament humorístic, encara que no sempre vulgui provocar la rialla de l'espectador. En línies generals i advertint que hi ha moltes diferències, podríem dir que aquests dos gèneres s'ajusten a la distinció clàssica entre tragèdia i comèdia.

Na Socors Thomàs s'apressa a interrompre per a dir que a ella, al seu propi temperament, li va molt millor el mimodrama que la pantomima. Ningú no la contradia. Divagam encara sobre les relacions mimica-teatre i mimica-cinema. Ara és En Mateu Forteza (encarregat, aquesta temporada, de la decoració i la regiduria) qui afirma, convençut, la completa autonomia de l'art del mim. Acord general i entusiasta. En Pere Martínez demana a Na Carme Sampol —algú diu que ella és la «prima donna» del grup— si veu alguna diferència entre el mim femení i el mim masculí.

—*No. La mimica és un art asexual. Potser el mim femení té una major sensibilitat, però res més. A l'hora d'actuar regeixen els mateixos principis per a uns i altres.*

Els més joves, i també els darrers que han ingressat en el grup, són En Josep Sanllehí, En Josep Oleza i En Leandre Sánchez. Aquest darrer fa d'ajudant d'efectes especials. Sembla que no gosen piular. Tots tres escolten i callen. Tanmateix, quan em dirigesc a ells, contesten ben rabents i amb molta perspicàcia. Tenen una consciència prou clara de les possibilitats expressives de la mimica quant a la visualització d'un contingut intel·lectual. Això ens porta a un altre tema: ¿és imprescindible que el mim posseeixi una sòlida cultura? Una de les universitàries del grup opina que és convenient, però no imprescindible. En Gerard Matas la contradia:

—*Has de tenir ben present que la mimica és alguna cosa més que la pura expressió corporal. Es tracta de comunicar un contingut, ja sigui d'orde sentimental o conceptual. I per a això cal tenir una formació i una cons-*

ciència. Tu pensa, per exemple, que si un mim és feixista reflectirà en la seva actuació una determinada ideologia...

Grans rialles. Ens adonam que els jugadors de «basket» han abandonat el local. Es desclouen les cortines, davallam a la sala i recomença l'assaig. Llum blava molt tènue. Se sent, llunyà i misteriós, el primer nocturn de Debussy: *Nuages*. En escena Na Socors Thomàs (el Bé), En Gerard Matas (el Mal) i En Guillem Llabrés (l'Home). Na Socors

porta un mirall en la mà. En el seu posat i en el seu rostre, s'endevina una serenitat sense màcula. L'Home es revinclà, atret per dues sol·licitacions contradictòries. Em vénen al pensament els versos d'Ausias March: «Així com cell qui desitja vianda...». La veu d'En Pere Martínez, autoritària, fa les indicacions precises: «mans a l'esquena», «agrupau-vos», «separau-vos»... Una llum vivíssima s'ha encès per tal de subratllar l'apoteosi del Mal. Debussy ha estat substituït, a to-

ta orquestra, pel Beethoven més petulant i triomfalista. En Gerard dibuixa un gest ample, elegant, dominador...

No sé ben bé per què, se m'acut que la fira del Ram —la fira ciutadana— escamparà ben aviat la seva remor per aquests indrets. Un poc més enllà, dins la fosca de la nit, s'amaguen les Quatre Campanes, fita del camí per on han passat tots els nostres morts.

De sobte, em sent estranyament segur de la meua ciutat i de la meua gent.

Josep Maria LLOMPART

ARGENTERIA D'ESTILS DIFERENTS,
ORFEBRERIA ARTÍSTICA,
ESPECIALITAT EN OBRES D'ART
RELIGIÓS

JOIERIA CODA
DE
LLUIS CODA
I CIA.

BROSSA I JAUME II
TEL. 212517
PALMA DE MALLORCA

**GALLETES QUELY
I CAN GUIXA**

NOMÉS FABRIQUEN QUALITAT

Corderia

Català i Riutort, S. L.

Llongeta, 14 — Tel. 221761 — Palma

DAES

CONFECIONS I BRODATS

Colón, 32 - Tel. 211358
PALMA DE MALLORCA

Taller Mecànic

FILLS DE JACINT SOBERATS

Venda de Motors i Bombes

Guarch

Major, 45 - Tel. 85 - SA POBLA

D'UNA MALA FOTOGRAFIA
FEIM UN BON RETRAT

FOTOGRAFIA RUL·LAN

Gral. Goded, 10

Davant la Diputació — PALMA

CERERIA BARCELO

Ciris litúrgics per a la Santa Missa i
Exposició del Santíssim

C. dels Oms, 116 — Palma de Mallorca

L'ús de la llengua vernacle en la Litúrgia

El primer de desembre de 1967 vaig publicar en el diari «Ultima Hora» un article en què comentava les respostes que en el «Balears» s'havien fet a una consulta sobre la baixa proporció de les misses que es diuen en mallorquí a Palma, comparades amb les que s'hi diuen en castellà.

El meu escrit va ser molt llegit i comentat (segurament amb comentaris de tots els colors) i reproduït, en versió catalana, en el n.º 30 de la revista «Documents d'Església». En resum, venia a dir:

Les normes emanades del Bisbat, de la Comissió Diocesana de Litúrgia i del Consell Presbiteral d'aquesta diòcesi, i publicades oficialment, prescriuen per a aquesta ciutat un horari de misses combinat de tal manera que «a cada sector, a totes hores, hi hagi misses en les dues llengües». Els rectors d'esglésies havien deixat incomplerta aquesta orde en establir un horari en el qual el vernacle de Mallorca quedava en una manifesta inferioritat, puix que només li concedien una vuitena part del total de les misses de diumenge, i de las vespertines deixaven DUES misses en Mallorca mentre se'n concedien CINQUANTA al castellà. Com que les normes no havien estat derogades, els rectors estaven obligats a complir-les; en no fer-ho, quedaven des-orbitats, és a dir, fora de l'òrbita de l'autoritat diocesana, del Concili Vaticà II i del mateix Papa, ja que d'aquestes supremes autoritats provenia l'orientació en sentit favorable al vernacle.

Un rector de parròquia, bon amic meu de fa molts d'anys, es va estranyar de les meves afirmacions-acusacions, que va considerar massa dures per a la majoria dels rectors mallorquins, i em va escriure una carta en què em feia algunes objeccions. Segurament em farien les mateixes molts d'altres sacerdots i seglars. Per això, i perquè moltes persones demanen orientació sobre la qüestió —sovint molt desencaminada— de l'ús del vernacle en la litúrgia, crec que pot interessar que coneguïn les meves raons, exposades en la carta de resposta que vaig enviar al rector esmentat, i que deia això:

Estimat senyor Rector:

Passat el bull de feina de la fi i del principi d'any, trob unes hores de relativa calma que em permeten de contestar detalladament a la seva carta del 14 de desembre, de la qual només li havia acusat rebut.

Repetesc que li estic agraït per haver-me-la escrita. Els qui, de bona fe, creim que podem orientar la gent dins un orde de coses en el qual hem d'intervenir com a professionals i com a cristians, apreciam en tot el seu valor les objeccions que, també de bona fe, ens fan els qui no comparteixen les nostres idees.

He rellegit la carta de vostè i he pesat els seus raonaments amb la millor voluntat d'admetre'ls com a vàlids i de rectificar les meves afirmacions si eren errades. Sincerament li he de dir que no tenc res a rectificar. Li diré per què.

Primerament, vostè diu que la reunió que jo alludia no va ser una «reunión de párrocos», i ve a dir que no s'havia donat una «orde», sinó unes «normes». Tengui present que jo comentava un escrit on es deia: «Posteriormente a la orden hubo una reunión de párrocos, los cuales determinaron...» Si el periodista, assessorat per sacerdots, usava aques-

ciència. Tu pensa, per exemple, que si un mim és feixista reflectirà en la seva actuació una determinada ideologia...

Grans rialles. Ens adonam que els jugadors de «basket» han abandonat el local. Es desclouen les cortines, davallam a la sala i recomença l'assaig. Llum blava molt tènue. Se sent, llunyà i misteriós, el primer nocturn de Debussy: *Nuages*. En escena Na Socors Thomàs (el Bé), En Gerard Matas (el Mal) i En Guillem Llabrés (l'Home). Na Socors

porta un mirall en la mà. En el seu posat i en el seu rostre, s'endevina una serenor sense màcula. L'Home es revinclà, atret per dues sol·licitacions contradictòries. Em vénen al pensament els versos d'Ausias March: «Així com cell qui desitja vianda...». La veu d'En Pere Martínez, autoritària, fa les indicacions precises: «mans a l'esquena», «agrupau-vos», «separau-vos»... Una llum vivíssima s'ha encès per tal de subratllar l'apoteosi del Mal. Debussy ha estat substituït, a to-

ta orquestra, pel Beethoven més petulant i triomfalista. En Gerard dibuixa un gest ample, elegant, dominador...

No sé ben bé per què, se m'acut que la fira del Ram —la fira ciutadana— escamparà ben aviat la seva remor per aquests indrets. Un poc més enllà, dins la fosca de la nit, s'amaguen les Quatre Campanes, fita del camí per on han passat tots els nostres morts.

De sobte, em sent estranyament segur de la meva ciutat i de la meva gent.

Josep Maria LLOMPART

ARGENTERIA D'ESTILS DIFERENTS,
ORFEBRERIA ARTÍSTICA,
ESPECIALITAT EN OBRES D'ART
RELIGIÓS

JOIERIA CODA
DE

LLUIS CODA

I CIA.

BROSSA I JAUME II
TEL. 212517
PALMA DE MALLORCA

**GALLETES QUELY
I CAN GUIXA**

NOMÉS FABRIQUEN QUALITAT

Corderia

Català i Riutort, S. L.

Llongeta, 14 — Tel. 221761 — Palma

DAES

CONFECCIONS I BRODATS

Colón, 32 - Tel. 211358
PALMA DE MALLORCA

Taller Mecànic

FILLS DE JACINT SOBERATS

Venda de Motors i Bombes

Guarch

Major, 45 - Tel. 85 - SA POBLA

D'UNA MALA FOTOGRAFIA
FEIM UN BON RETRAT

FOTOGRAFIA RUL·LAN

Gral. Goded, 10
Davant la Diputació — PALMA

CERERIA BARCELO

Ciris litúrgies per a la Santa Missa i
Exposició del Santíssim

C. dels Oms, 116 — Palma de Mallorca

L'ús de la llengua vernacle en la Litúrgia

El primer de desembre de 1967 vaig publicar en el diari «Ultima Hora» un article en què comentava les respostes que en el «Balears» s'havien fet a una consulta sobre la baixa proporció de les misses que es diuen en mallorquí a Palma, comparades amb les que s'hi diuen en castellà.

El meu escrit va ser molt llegit i comentat (segurament amb comentaris de tots els colors) i reproduït, en versió catalana, en el n.º 30 de la revista «Documents d'Església». En resum, venia a dir:

Les normes emanades del Bisbat, de la Comissió Diocesana de Litúrgia i del Consell Presbiteral d'aquesta diòcesi, i publicades oficialment, prescriuen per a aquesta ciutat un horari de misses combinat de tal manera que «a cada sector, a totes hores, hi hagi misses en les dues llengües». Els rectors d'esglésies havien deixat incomplerta aquesta orde en establir un horari en el qual el vernacle de Mallorca quedava en una manifesta inferioritat, puix que només li concedien una vuitena part del total de les misses de diumenge, i de las vespertines deixaven DUES misses en Mallorca mentre se'n concedien CINQUANTA al castellà. Com que les normes no havien estat derogades, els rectors estaven obligats a complir-les; en no fer-ho, quedaven des-orbitats, és a dir, fora de l'òrbita de l'autoritat diocesana, del Concili Vaticà II i del mateix Papa, ja que d'aquestes supremes autoritats provenia l'orientació en sentit favorable al vernacle.

Un rector de parròquia, bon amic meu de fa molts d'anys, es va estranyar de les meves afirmacions-acusacions, que va considerar massa dures per a la majoria dels rectors mallorquins, i em va escriure una carta en què em feia algunes objeccions. Segurament em farien les mateixes molts d'altres sacerdots i seglars. Per això, i perquè moltes persones demanen orientació sobre la qüestió —sovint molt desencaminada— de l'ús del vernacle en la litúrgia, crec que pot interessar que coneguïn les meves raons, exposades en la carta de resposta que vaig enviar al rector esmentat, i que deia això:

Estimat senyor Rector:

Passat el bull de feina de la fi i del principi d'any, trob unes hores de relativa calma que em permeten de contestar detalladament a la seva carta del 14 de desembre, de la qual només li havia acusat rebut.

Repetesc que li estic agraït per haver-me-la escrita. Els qui, de bona fe, creim que podem orientar la gent dins un orde de coses en el qual hem d'intervenir com a professionals i com a cristians, apreciam en tot el seu valor les objeccions que, també de bona fe, ens fan els qui no comparteixen les nostres idees.

He rellegit la carta de vostè i he pesat els seus raonaments amb la millor voluntat d'admetre'ls com a vàlids i de rectificar les meves afirmacions si eren errades. Sincerament li he de dir que no tenc res a rectificar. Li diré per què.

Primerament, vostè diu que la reunió que jo alludia no va ser una «reunión de párrocos», i ve a dir que no s'havia donat una «orde», sinó unes «normes». Tengui present que jo comentava un escrit on es deia: «Posteriormente a la orden hubo una reunión de párrocos, los cuales determinaron...» Si el periodista, assessorat per sacerdots, usava aques-

tes paraules, jo les havia de comentar tals com eren. Això, sense comptar que una reunió dels rectors de Palma (que són molts) amb alguns membres de la Comissió Diocesana de Litúrgia (que són poquíssims), si no és exactament una reunió de **párrocos**, es pot ben dir una reunió de **rectors**; i trob que voler establir aquest distíngu, en el nostre cas, és filar massa prim.

Resulta, també, que no es tractava d'una orde, sinó de normes. Ara bé, aquestes normes havien estat publicades en el Bolletí Oficial del Bisbat i tenien un to ben clar de cosa preceptiva. Modificar-les els mateixos que tenien l'encàrrec de complir-les, equivalia a anul·lar-les abans de posar-les en pràctica, sense que haguessin estat derogades per l'Autoritat competent. Vostè diu que des de la taula presidencial es va manifestar, amb sordina, certa estranyesa. Es natural: com que es veia venir una il·legalitat, la presidència se n'estranyava; és a dir, en protestava. Si la protesta es va fer amb sordina, això no dona cap legalitat a la conculcació de les normes: només indicava que la presidència era dèbil, que no gosava obrar amb l'energia que pertocava; i els senyors rectors aprofitaren aquesta debilitat per a tirar-se a l'esquena les mateixes normes que per acord d'ells havien estat promulgades.

Fundant-se en paraules meves sobre l'escassetat de lectors de català a les Illes, vostè vol demostrar la gran dificultat que representa per als rectors la tasca d'ensenyar altra vegada el diàleg de la missa a un poble que a penes té el deu per cent que sap llegir el mallorquí, després de dialogar tres anys en castellà, amb una majoria que no té consciència de catalanitat, sinó que se sent i se proclama anticatalana. Jo li responc:

1.er. El fet d'haver dialogat tres anys quasi exclusivament en castellà no és una raó, sinó una desraó, una arbitrarietat anticonciliar, que alguns dirigents de l'Església mallorquina duen damunt les seves consciències.

2.^{on}. La dificultat no deu ésser tan grossa com tot això, quan hi ha parròquies on des del primer moment s'ha dialogat en mallorquí sense complicacions i amb satisfacció dels feels.

3.er. La ignorància és un defecte que no s'ha d'adduir com a argument, sinó que s'ha de corregir i eliminar, encara que això dugui dificultats.

4.^{art}. Es ver que la majoria de mallorquins no té consciència de catalanitat; però sí que en té de mallorquinitat. Enfocant-ho com a mallorquins, els capellans haurien convençut molt fàcilment els feels (amb excepcions, naturalment) de la importància **pastoral** de la llengua pròpia per a dirigir-se a Déu

i escoltar la paraula de Déu. Però als capellans, en gran part, no els ha interessat gens aquest aspecte, autènticament pastoral. Han entès la pastoral com una adaptació al **gust** dels feels; i el gust de molts està pervertit per tants d'anys de propaganda falsament patriòtica, d'ignorància fomentada, de cursileria i falsa elegància, de peresa mental. Crist no vingué al món per donar **gust** a la gent, sinó per frenar i educar el gust, donant **disgust** en moltes de coses. L'Església, en el nostre país, s'ha dedicat a **fer el gust** dels poderosos, i és natural que els humils també manifestin un gust que vol imitar el gust dels qui brillen amb una lluentor d'elegància. Però aquesta imitació, en els humils i ben intencionats, és superficial, i no costa gaire de **convertir** la gent de bona fe, si el qui l'ha d'orientar sap destriar entre l'elegància vertadera i la d'imitació, entre l'or i el llautó.

Vostè diu que l'ambient és molt difícil de superar i que moltes enquestes entre els feligresos han donat resultat negatiu. Ja ho sabem, que l'hi donarien. Aquestes enquestes han estat una consulta als feligresos perquè ells orientin els rectors, quan són els rectors els qui haurien d'orientar els feligresos. Aquests contesten segons el seu gust; i el seu gust vol dir la seva comoditat, la seva peresa i en molts de casos la seva ignorància. Vostès els demanen: «¿Com voleu les misses: en mallorquí o en castellà?» I ells, que senten el complex d'inferioritat de l'analfabetisme en què es troben en la llengua pròpia, prefereixen el castellà, i contesten que volen la missa en castellà. Els capellans pensen: «Com que entenen el castellà, tant se val: direm les misses en castellà». I queden tan tranquils, pensant que donant gust als feligresos han fet obra pastoral.

Ara bé, aquesta posició dels capellans és falsa pedagògicament i pastoralment. La llengua no és sols un instrument per a entendre'ns, sinó per a expressar tot el nostre món interior, que és molt més complex que la simple «intel·ligència» del significat dels mots. Això, sense comptar que és molt discutible que hi hagi gent mallorquina que realment entengui el castellà tan bé com el mallorquí.

Vostè m'exposa queixes sobre el llenguatge adoptat en el missal mallorquí, i diu: «Una sèrie de dialectalismes ben nostres no hi tenen cabuda; les formes **us, nosaltres, vosaltres**, que ni els mateixos literats usen més que quan escriuen, i que no formen part del llenguatge viu en cap contrada mallorquina, la nova traducció els adopta quasi exclusivament. ¿No creu vostè que tot això dona la sensació d'un prurit d'uniformació imperialista?»

També en això va mal informat. La forma **us** s'usa a moltes contrades mallorquines,

quan el pronom va darrere vocal. Ja sé que a Mallorca ningú no diu «Us contaré una rondalla», sinó «vos contaré una rondalla»; però hi ha molta gent que diu «Ja us ho contaré». Les cançons populars, en boca de gent no literata, n'estan plenes, de la forma **us** darrere paraula acabada en vocal. (Si té ocasió, llegesca la pàgina XLIX del meu estudi preliminar al Cançoner Popular del Pare Ginard, on veurà tractat i documentat aquest punt.) Per això, en el missal hem adoptat la forma **vos** darrere consonant i en principi de frase, i la forma **us** darrere vocal, en concordança amb l'ús mallorquí i en desacord amb el català literari, que prescriu la forma **us** sempre que va davant el verb. ¿On és la unificació imperialista?

Hem conservat **nosaltres** i **vosaltres**, que són les formes usades en tota la documentació mallorquina de tots els segles i les que sempre hem pronunciat en el Parenostre, l'Avemaria i la Salve: «Vénga a **nosaltres** el vostre sant regne»; «pregau per **nosaltres** pecadors»; «girau-los, Senyora, envers de **nosaltres**». Tengui present, també, que el missal ha de servir per a totes les Balears; ara bé, a Sóller i Eivissa aquells pronoms no són **noltros** i **voltros**, sinó **naltrus** i **valtrus**. ¿Havíem de fer una edició especial del missal, on posàssim **noltros**, i una altra on posàssim **naltrus**? Mossèn Alcover, l'escriptor més dialectalista que hem tingut, va usar sempre les formes **nosaltres** i **vosaltres**, fora de les rondalles i altres escrits de to popularesc. ¿Es que el missal ha de tenir el to d'una rondalla?

No es pot imaginar la feinada que m'ha duit la meva col·laboració desinteressada a l'adaptació del missal català, precisament per l'escrupolositat amb què en cada cas concret he volgut triar les formes que convenia posar perquè l'adaptació fos mínima (com estava manat) però satisfactòria per al conjunt de la comunitat insular. Som menorquí, i he renunciat a formes menorquines (com **vam anar**, **vau anar**) en benefici de les mallorquines (**vàrem** ., **vàreu**...); i que consti que les menorquines coincideixen amb les catalanes lleràries més recomanades com a correctes. ¿On és el prurit uniformista i imperialista?

Si aquest prurit existia i ha estat causa que no s'aconseguís la versió única —com vostè insinua—, és cosa que jo no sé, en absolut; però m'estranyaria molt. El que li puc assegurar és que ni Mossèn Llabrés ni jo no ens hem deixat influir per tal tendència imperialista, ans hem fet tot quant hem pogut perquè el missal de les Balears fos útil i familiar a les tres illes. Crec que es veuria amb feines el qui volgués concretar punts en què hàgim sacrificat formes correctes, usades a les Balears, substituint-les per altres de con-

tinents. En canvi, jo podria fer una llista —no gaire curta— de formes no usades a Catalunya, que hem emprades en el missal perquè són més usuals en el llenguatge insular. Per altra banda, sembla que l'uniformisme imperialista dels catalans, si existís en aquest cas, s'hauria manifestat en l'actitud dels membres de la Comissió Interdiocesana de versions litúrgiques, i no ha estat així. Cap d'ells no ens ha posat la més petita dificultat; el bisbe de Girona, doctor Jubany, ens va donar el camí per a l'adaptació del missal mallorquí; i s'han imprès a Barcelona el Ritual de sagraments i altres textos, acceptant-hi totes les modificacions de lèxic i de formes gramaticals que hem trobat que convenia introduir-hi per a les Balears.

M'estranya que li sembli dubtosa la interpretació que jo don a l'expressió **lingua vernacula**. En primer lloc, no me la poden impugnar en nom de la llatinitat, perquè tots els textos —siguin de llatí clàssic, de llatí escolàstic o de llatí medieval— la confirmen. Segonament, en els idiomes moderns és tan clar el sentit que **vernacle** té de 'llengua nativa' en oposició a 'llengua apresada', que fins i tot hi ha persones molt prestigioses, membres de la Unesco, que han volgut definir **vernacle** com a «llengua materna d'un grup dominat socialment o políticament per un altre que parla una llengua diferent» (i per tant, negarien el caràcter de vernacle al castellà, cosa que resulta exagerada). I en tercer lloc, no es pot dubtar que la meua interpretació —que no és meua, sinó de qualsevol llatí — respon de ple a l'esperit del Concili quan tots els documents dels darrers Papes i del Concili mateix coincideixen a expressar la predilecció amb què vetlen per les minories lingüístiques i regionals, pels drets dels petits davant els poderosos i per la revaloració de les coses íntimes i sinceres enfront de les oficials i cerimonioses.

Es comprèn que és en aquest sentit que el Concili pren el mot **participar**. Si aquesta participació, com vostè diu molt bé, ha d'esser **conscient**, **activa** i **piadosa**, ¿com es pot justificar que a pobles petits de Mallorca, on només una petita minoria entén el castellà, no es digui ni una missa en mallorquí? I a Palma mateix, ¿és creïble que la majoria de gent **entengui** i **senti** més vivament i piadosament les paraules del sacerdot dites en castellà, que les que li diuen en la llengua íntima, del cor, la que parla des de la infantesa?

Finalment, voldria insistir a mostrar la moderació del que els «mallorquinistes» demanem. No demanem sinó una paritat, una igualtat de tracte per a les dues llengües: que a Ciutat es diguin tantes misses en mallorquí

com en castellà i que a totes hores i a cada sector n'hi hagi en les dues llengües; que en els pobles rurals es diguin en la llengua que parli la majoria dels habitants; i que a les viles grans es doni preferència al mallorquí, com la demografia demana, però sense deixar desatesos els feels immigrants: sempre establint una proporció acomodada a la realitat etnogràfica, com es fa a Felanitx i a Sa Pobla, per exemple.

En resum: demanam que s'actui segons l'esperit i la lletra de les disposicions conciliars, i que les equitatives normes aprovades oficialment per a aquesta diòcesi siguin respectades, en lloc d'esser ofegades en el moment de néixer.

Perdoni la vivacitat, que pot semblar excessiva, amb què m'he expressat en tot aquest escrit. Tot ho he dit amb la convicció de fer obra profitosa no sols per a la cultura pròpia, sinó també per a la mateixa Església.

El saluda ben cordialment.

Francesc de B. MOLL i CASASNOVAS

CONSULTES DE LENGUATGE

C.—¿Està ben escrit S'Avall, com a nom de lloc?

R.—Pot estar ben escrit o mal escrit, segons quin significat es vulgui donar al nom de lloc en qüestió.

Avall és un adverbi equivalent al castellà *abajo*. En canvi, *vall* tradueix el castellà *valle*, i té la particularitat d'esser femení:

Jo sé una *vall* galana...

diu Costa i Llobera al començament del seu poema titulat precisament *La Vall*.

Resulta, per tant, que *S'Avall* vol dir, en castellà, *el abajo*, mentre que *Sa Vall* vol dir *el valle*.

Ara, cadascú que digui quina forma li sembla més encertada.

Bandierins

SALMA

Escuts, insígnies i calcomanies

Eusebi Estada, 150 - 2.^{on} - 1.^a

Telèf. 252633

PALMA DE MALLORCA

Ferros artístics

POL

C. de Palma, 52 - CONSELL

Tota classe de treballs artístics
en ferro forjat

Ferros

POL

Artesanies

POL

Avda. Nacional - S'ARENAL

Alabastre

Vidre artístic

Ceràmiques

Talles de fusta

Ferro artístic

Gran assortit en regals d'alta
qualitat

la tragèdia del tres i no res

(«sketch» del mal humor)

per Alexandre BALLESTER

*Totsjorns aprenc e desaprenc ensems,
e visc e muir a fau d'enuig plaser...*

Jordi de Sant Jordi

PERSONATGES: Tres, Dos, U, Al.lota.

Acció: Aquí i allà, ara i sempre, malauradament.

Llum.

La blanca claror d'un «spot» il·lumina tres homes, dempeus, al centre de la pista.

Vesteixen una mena de granota lluent, molt cossada. Porten guants blancs.

Els tres homes, una mica capbaixos, resten braços creuats.

Per la botzina d'un altaveu brolla una veu clara, impersonal.

ALTAVEU.—...Temps de despersonalització. Temps de despersonalització. Vint-i-set. Vint-i-sis. Vint-i-cinc. Vint-i-quatre...

Els homes aixequen el cap, tots a la vegada, respiren profundament, i tornen a ajupir el cap.

ALTAVEU.—...La Direcció us dona la benvinguda. Us desitja una felicitat despersonalització i un treball ben eficient... Avui som a la jornada cinc mil vint-i-tres del segon programa... Temps de despersonalització. Dasset. Setze. Quinze. Catorze...

Els tres homes es concentren, deixen llengar els braços al llarg del cos.

ALTAVEU.—...La Direcció comunica al número U i al número Dos que totes les peces que fabricaren durant la jornada d'ahir han suportat perfectament les proves de verificació...

Els homes número U i número Dos han aixecat el cap al temps d'escolltar.

ALTAVEU.—...La Direcció té el deure de comunicar al número Tres que vint de les peces D-10 de la producció d'ahir, sotmeses a l'examen espectrogràfic, han revelat notables fisures a l'estructuració molecular. Vint peces que han de ser llançades. Vint peces que minven el guany de la societat. Cal que el número Tres s'afanyi en la precisió del seu treball. Cal que no es distregui. Cal que no pensi... Nou. Vuit. Set. Sis...

L'home número Tres ha alçat el cap per tal d'escolltar, i, tot seguit, l'abaixarà.

Els tres homes miren fit a fit la màquina que cadascun ha de tenir davant ell.

Simultàniament, posaran les mans com si manejassin un volant horitzontal. Tot seguit, situaran la mà dreta, ben oberta, a l'altura del cap; la mouran a dreta i esquerra, com si fessin girar una roda. La mà esquerra, també ben oberta i se-

parada del cos, a nivell de la cintura, la mouran com si fessin girar uns botons de control.

A vegades, desplaçaran ràpidament la mà dreta cap a un punt situat a l'alçada del pit i vers la dreta, i, estirant el braç, accionaran rodes, botons, interruptors i palanques.

De tant en tant, la mà esquerra pujarà ran del cap i farà com si cargolàs, verticalment, un vis.

D'una posició de mans passaran a l'altra i retornaran a la primitiva, fent un joc de moviments ritmats, sempre ben compassats.

Els moviments han de ser ben marcats, tot just fregant l'exageració.

ALTAVEU.—...Atenció. Temps límit de despersonalització. Tres. Dos. Un. Zero.

A punt de zero comença l'acció.

S'encén un llum vermell que il·lumina de ple els tres homes, els quals mouen braços i mans a ritme mecànic, perfectament compassat.

Tot just d'haver començat el primer gest, se sent renou de màquines. Xiulets curts. Xiulets prolongats. Esclafits de bieles. Remor d'engrenatges.

Periòdicament, una llum vivíssima pipelleja sobre els rostres dels homes, afanyats amb el treball.

La intensitat dels llums i dels renous arriba a la màxima expressió.

S'encén un «spot». Il·lumina una de les taules que volten la pista. Asseguda en una cadira vuitcentista hi ha una al.lota. Vesteix, bellament provocativa, falda curta i cos cenyit. Damunt la taula, botella de xampany i alta copa de cristall.

La intensitat dels renous va minvant. L'al.lota, des de la taula, es dirigeix a l'home número Tres.

AL.LOTA (fent un xiulet).—Eh! Tu! Número Tres! Eh! Número Tres! Som aquí! Som aquí! Som aquí! Tres! Som aquí!

Els homes treballen a les totes.

AL.LOTA (xamosa).—Eh! Som aquí! ¿No em veus? Número Tres! Mira'm!

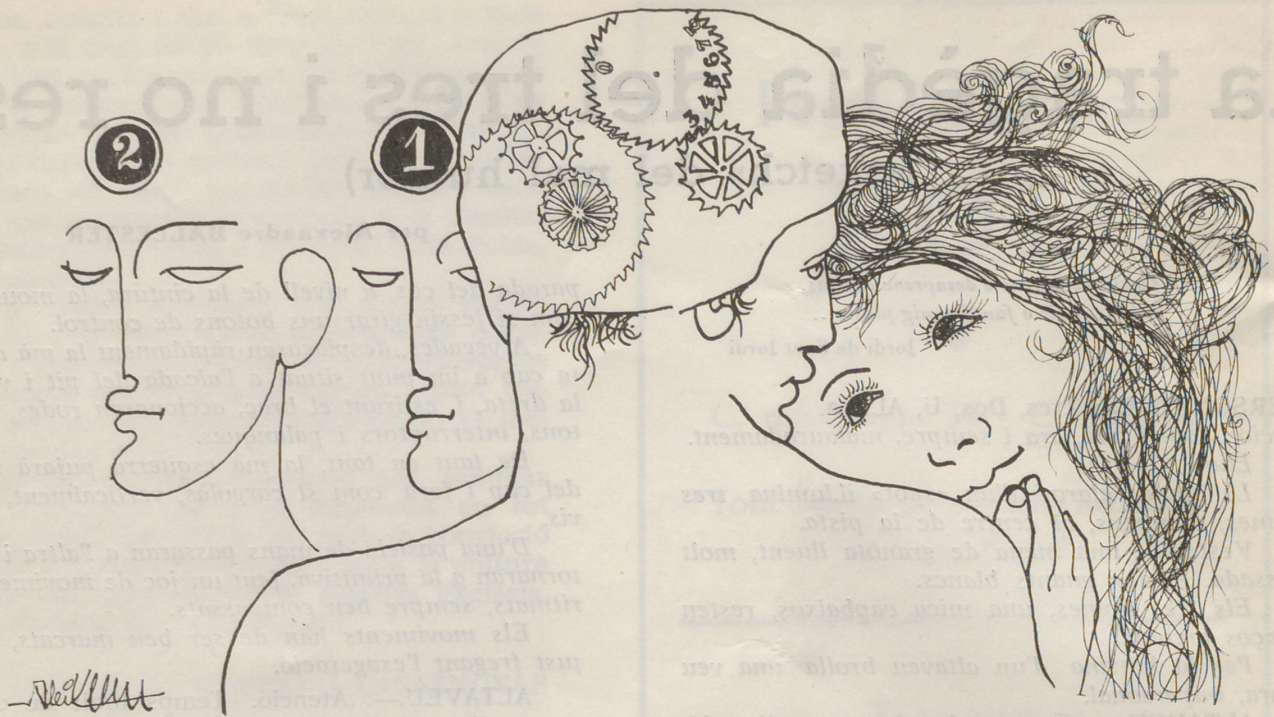
TRES (sense aturar-se de treballar).—No! No! ¿Ja tornes?

AL.LOTA.—Sí. Mira'm!

TRES.—No et vull mirar, ni et miraré. Veste'n!

AL.LOTA.—Ben prou que em mirares, ahir.

TRES (mira la màquina i pega cop d'ull a l'Al.lota).—Sí. Vint minuts, et vaig mirar. Vint minuts!

Dibuix d'Aleix Lull

AL.LOTA (*obre els braços*).—Tota una bella eternitat, em mirares!

TRES.—Vint minuts. Vint peces D-10. Vint peces D-10 que han de llançar-se.

AL.LOTA.—¿Vols xampany? (*Beu i ofereix la copa*).

TRES (*anguniós*).—L'examen espectrogràfic...

AL.LOTA (*segueix amb la copa a l'aire*).—Fa bambolletes!

TRES.—...són fisures a l'estructura molecular.

AL.LOTA (*deixa la copa*).—Es alegria!

TRES.—Minva el guany de la societat!

AL.LOTA (*s'aixeca. Lentament camina cap a Tres. Resta molt a prop d'ell*).—Deixa estar tot això. Deixa-ho.

TRES (*la mirada fita en la màquina*).—Peça D-10. Peça D-10. D-10. D-10. De Deu. D-10. De Deu. De Deu...

AL.LOTA (*càlidament*).—Deixa-ho estar... Personalitzat. Personalitzat...

TRES.—No m'atabalis. Deixa'm fer... (*Llastimosament*) Deixa'm...

Tres equivoca un dels moviments i pega amb la mà al número Dos. Aquest perd l'equilibri i projecta una mà cap endavant. Per damunt el renou mig apagat de les màquines se sent, fortíssima, la queixa d'una botzina de cotxe antic.

El número Dos, descompassat, pega amb el braç al número U. Aquest va a caure i fa com que agafar-se a qualque cosa que penja. Se sent, dominada, la remor que fa un depòsit de wàter en buidar-se.

Renou de les màquines. Un gall que canta. Re-

nou de les màquines. Petar de trompetes de fira. Renou de màquines. Brams d'ase. Renou de màquines.

Els tres homes, desesperadament, ajusten els moviments. Es normalitza el renou de les màquines. Els homes segueixen la tasca.

TRES.—¿Veus? ¿Veus què has fet? ¿Ho veus?

AL.LOTA.—Posa l'automàtic. Que la màquina treballi sola.

TRES.—No. No, que ara som a la primavera i la màquina fa la muda.

AL.LOTA (*fent giravoltes*).—Oh! La primavera! La muda!... Posa l'automàtic!

TRES.—No!

AL.LOTA.—Sí!

TRES.—Aquesta màquina va enamoradissa. L'he de vigilar. Seguit seguit pega ullades a la màquina de devora.

AL.LOTA.—Deixa-la fer. Es la muda. Es la primavera.

TRES.—No. Fa anys, per la primavera, a dues màquines enamorades, les hagueren de separar amb el bufador.

AL.LOTA.—Quina crueltat!

TRES.—Tardaren una setmana, i tota la sala ja anava plena de maquinetes de pit. Pertot arreu hi havia taques de petroli, i vinga draps...

L'al.lota s'acosta a Tres i li dona una besada a una galta.

Se sent un brogit de pistonades rabioses, un renill de cavall i el xerriqueig d'un frec metàl·lic.

L'Al.lota pitja el que deu esser el botó que posa en funcionament l'automàtic. Se sent el renou, bell, compassat, de les màquines.

S'apaguen llums i renous. Els homes U i Dos resten dins la fosca. Il·luminats suaument, l'Al.lota i el Tres.

AL.LOTA.—¿Veus? Només pitjar el botó i el món camina tot sol.

TRES.—Hi haurà un desgavell. La peça D-10 sortirà a empentes. Una peça D-10 cada minut! (*Surt de la zona on romania i s'espolsa la granota*). Bé! Ja està fet! (*S'adreça a l'Al.lota*). ¿On érem ahir?

AL.LOTA (*es repenja damunt Tres*).—Al punt de l'amor.

TRES.—Passa de llarg. L'amor és un problema d'hormones i una solució de píndoles.

Se senten plors d'infant.

AL.LOTA.—¿I què noms?

TRES.—Número Tres. En confiança em pots dir Tres.

AL.LOTA.—Té gràcia. (*Riu*). Tres i no res!

TRES.—¿No res? ¿No res? (*Tràgic*). Som més que res. Som una peça D-10 cada minut! (*Fa com qui compta rapidíssimament amb els dits*). Som seixanta peces D-10 cada hora! Som quatre-centes vuitanta peces D-10 cada jornal! Dos mil set-centes seixanta peces D-10 a la setmana! Som...

En començar el parlament de Tres, s'il·lumina a mitja llum la part de la pista que es consideri com a fons. Allà hi ha el número U i el número Dos. Fan la mímica del treball. Tot seguit se senten uns compassos de marxa militar. U i Dos es posen en posició de ferms i comencen a desenrotllar un exercici d'instrucció militar. Portaran el pas. Faran dreta, esquerra, avant i arrera, mitges voltes... Cal arribar tot just a la caricatura.

AL.LOTA (*tallant-lo*).—...Ja n'hi ha prou. Gira full!

TRES.—No. No n'hi ha prou! ¿Saps per a què s'utilitza la peça D-10 que jo fabric? ¿Eh? ¿Ho saps? ¿Saps per a què serveix la peça D-10? ¿Saps què en fan, de la peça D-10?

AL.LOTA.—Ahir ja m'ho demanares.

TRES.—¿I què? ¿Ho saps?

AL.LOTA.—¿Tant t'interessa?

TRES.—Sí. És el que més m'interessa de tot el món. Voldria saber...

AL.LOTA.—Voldries saber, voldries saber... ¿Saps d'on vénis? ¿Saps a on vas?

TRES.—No. (*De sobte*). I tú, ¿d'on vénis, tan de cop i volta?

Se sent, suaument, música sentimentaleta.

AL.LOTA (*riu*).—Vénc... (*Volta per la pista, assenyala la taula on seia*). Vénc d'aquí... (*S'acosta novament a Tres i li toca el front*). Vénc de dins el teu cap... (*Li toca el pit*). Vénc de dins el teu cor...

TRES.—Quina monada! ¿Vols dir?

AL.LOTA.—Bé ho saps tú. (*Allargant el braç cap endavant, mostra a Tres el puny clos*). ¿Saps què hi ha, aquí dins? ¿Ho saps, Tres?

TRES (*s'arronsa d'espatles*).—Res!

AL.LOTA (*obrint la mà*).—Sí, home! Sí! Mira! (*Li mostra el palmell de la mà, on no hi ha res*). Mira! Mira! Abelles! Abelles! (*Alça la vista seguint el vol de les abelles*).

TRES.—¿Abelles? ¿Abelles? (*També alça la mirada cap al sostre*).

Se sent el brunzit d'un eixam d'abelles. Creix, i es fon amb la remor d'uns avions que s'acosten.

Al fons, U i Dos s'aturen, miren a l'aire, i es tapen la cara amb els braços.

Se senten explosions de bombes. Tot retruny. L'Al.lota s'abraça a Tres. S'apaguen i s'encenen els llums.

Passen els avions. S'allunyen. Tres es desfà de l'abraçada de l'Al.lota.

Al fons, U i Dos fan ganyotes i pam i pipa als avions.

Tres fa com que treure's quelcom que li ha caigut dins un ull.

AL.LOTA.—¿Què tens?

TRES.—M'hi ha caigut... (*Es mira la punta del dit amb el qual es burxava l'ull*). M'hi ha caigut..., un bocinet d'aviador. Sí. Un bocinet d'aviador.

AL.LOTA (*li agafa quelcom de damunt la punta del dit*).—Oh, i que és d'agudó! ¿Me'l regales? (*Sense esperar resposta*). El duré sempre! (*Fa com que posar-se un anell*). Que m'agrada! El duré sempre. I que ho és, de garrit! Quina il·lusió! El duré sempre!

TRES.—Pobre! Potser tenia família.

AL.LOTA (*dóna una besada a Tres*).—Ara ja som teva.

TRES.—¿Meva?

AL.LOTA (*mostrant-li l'anell al dit*).—Sí. Ara ja som teva. ¿Vols que em despulli?

Des del fons, U i Dos s'acosten fins al límit de la zona de Tres i Al.lota. Expectants i tot satisfets, es refreguen les mans.

TRES.—No. No vull que et despullis.

AL.LOTA.—Ara ja quasi no és pecat.

TRES.—No!

AL.LOTA.—Oh, Tres!

TRES.—Res!

U i Dos, decepcionats, se'n tornen al fons. Se saluden cerimoniosament. Fan capades. Encaixen. I reemprenen les evolucions marcialis.

AL.LOTA.—Bé! (*Xalesta*). ¿Ja ets feliç? (*Balla. Surt de l'àrea il·luminada. Torna. Duu en el cap un capell de trona, tot blanc*).

TRES.—No. No som feliç!

Al fons, U i Dos s'aturaran quan l'Al.lota es tregui el capell. Es posaran les mans als ulls, a fàisó d'allargavistes, i restaran mirant el que fa l'Al.lota.

La música sentimentaleta fon amb música d'atraccions.

AL.LOTA.—I és clar! (*Fa una graciosa reverència a Tres*). Vols saber el perquè de les coses... (*Es treu el capell*). I les coses no tenen perquè... (*Amb gestos de prestidigitador, treu de dins el*

capell un conill de pedaç). Les coses són així! Sense explicacions! (Se senten dos trets d'escopeta. El capell cau en terra).

Al fons, U i Dos fan gestos de grans aplaudiments. Se saluden. I l'un a l'altre, per torn, s'espolpen l'esquena.

TRES.—Pobre conill!

AL.LOTA.—Es igual. Gairebé no el coneixia.

La música d'atraccions fon amb música tràgica.

TRES (es passa les mans pel cap).—No em facis tornar boig...

AL.LOTA (com al davant d'un mirall de mà, s'arregla les celles i els llavis, tot mirant-se el conill). No pensis tant, home! Vine. Dóna'm una besada.

TRES.—El meu treball, les meves hores, són peces D-10. Digue'm... (S'acosta a l'Al.lota). Digue'm per a què serveix la peça D-10. Diguem-ho! (La sacseja, i el conill cau de la mà de l'Al.lota).

Per damunt la música, se sent el renou d'una gran trencadissa de vidres.

AL.LOTA (se'n recorda de sobte).—Tenc gana!

TRES (l'abraona).—¿Què en fan, d'aquestes peces que jo fabric?

AL.LOTA.—Tenc gana!

TRES.—Digues, ¿ho saps?

AL.LOTA.—...I tres. Tenc gana!

Se sent el rugit feréstec d'un lleó.

TRES.—¿Saps què en fan, de la peça D-10?

AL.LOTA (deu veure un plat al seu davant. Crida) Truita amb patates! Truita amb patates! Tant com m'agrada! I olives! (Fa com que agafar la truita i menjar goludament).

TRES (per a ell mateix).—¿Què en fan? (Mira l'Al.lota). No ens entenem.

AL.LOTA (amb la boca plena).—Sí, home. Sí. Parla.

TRES.—No. No ens entenem. No. No.

AL.LOTA (menjant).—Que sí, sant home! Sí. Sí.

Al fons, U i Dos estan cara a cara. U diu que sí amb el cap i Dos diu que no. Al final es fan grans abraçades i s'apaga la mitja llum del fons. U i Dos desapareixen.

La música tràgica fon amb música de guitarres electròniques.

TRES (s'agenolla, s'agafa a les cames de l'Al.lota).—He passat anys treballant aquí. Aquí, amb la màquina. Fent peces D-10. De memòria sé com són! Sé què pesen! En conec les mides!

AL.LOTA (ja ha acabat de menjar. Amb l'ungla del dit petit es neteja les dents).—Bé, doncs ho saps tot. I si no, compta fins a tres, i ja està!

TRES (desesperat).—Només comptaria fins a mi mateix!

AL.LOTA (sembla commoguda. Passa la mà pel cap de Tres).—Malaguanyat! Tres i no res. (Atura la mà). Jas! Un! Dos! Tres! (Li arranca un cabell). Fillet, ja tens cabells blancs!

TRES (entossudit).—Vull saber més! (Pica amb els punys a terra). Per poder viure tranquil, he de saber per a què serveixen les peces que faig! Jo només les veig un minut a la màquina. Res més! I passen a una altra secció. I d'allà a una altra! I a una altra! I és tan gran, la fàbrica! I no ho sabré mai. No ho sabré mai!

AL.LOTA.—Es el destí. Tornaràs blanc del tot.

TRES.—Quina tragèdia! (Obre els braços en creu). Quina tragèdia!

AL.LOTA.—Res, home. Res. La màquina treballa sola. ¿Quina cançó vols? ¿Veus? (Fa com que tirar una moneda dins una màquina tocadiscos). Hi posen un centimet, i ja està!

Se sent música de festa major. L'Al.lota, ballant, surt del redol il·luminat i es perd per la foscor del fons.

Tres resta agenollat, molt il·luminat al mig de la pista.

Se sent que l'agulla retxa tot el disc. La música s'atura.

Un silenci estrany.

Una ferradura cau al bell mig de la pista, just al davant de Tres. S'apaga el resso del ferro damunt la pista. Tres agafa la ferradura. S'aixeca. Mira de prim compte la ferradura, per un cantó i per l'altre. La fa girar.

Se sent un redoblament de tambor de circ. Augmenta, expectant, i, de sobte, s'atura.

Silenci total, anguniós.

Tres mira la ferradura, hipnotitzat un instant. S'afluixa la tensió.

TRES (riu).—Només hauria faltat que això fos la peça D-10! Només hauria faltat que això fos la peça D-10! Hi hauria motiu per a assassinar-los a tots!

Llança la ferradura. Arronsa les espatles. Es gira i camina cap al fons.

Minven els llums, quasi del tot.

ALTAVEU.—...Temps de despersonalització. Temps de despersonalització. Vint-i-set. Vint-i-sis. Vint-i-cinc. Avui som a la jornada cinc mil vint-i-quatre del segon programa. La Direcció us desitja una felicitat despersonalització...

Minven del tot els llums i l'altaveu.

Fosc.

Aquest sketch va esser objecte d'una menció especial pels seus valors humanístics en el Concurs organitzat per «La Cova del Drac», a Barcelona, l'any 1967.

ALA CIUTAT DELS LLIBRES

Stefan Zweig:

AMOK

Biblioteca A tot vent, 136
Ed. Proa. Barcelona, 1968

Stefan Zweig, jueu, nasqué a Viena el 1881, i morí a Petrópolis (Brasil) el 1942. Va ser un viatger incansable que recorregué Europa, Índia, Xina, Àfrica i Canadà.

La seva condició jueva l'obligà a abandonar Alemanya, on residia, quan en 1934 pressentí la invasió nazi, i cercà redós a Anglaterra, i més tard, en encetar-se la segona guerra mundial, al Brasil.

Estilista agudíssim i assagista de profunda penetració psicològica, és conegut per les seves famoses biografies d'escriptors cèlebres, que agrupava en trilogies: *Drei Meister* —«Tres Mestres»— sobre Balzac, Dickens i Dostoievski; *Der Kampf mit dem Dämon* —«El combat amb el diable»— sobre Hölderlin, Kleist i Nietzsche; i *Drei Dichter ihres Lebens* —«Tres novel·ladors de llur pròpia vida»— sobre Stendhal, Casanova i Tolstoi.

Es igualment conegut, també, com a novel·lista d'amplis recursos, dramaturg i poeta. Entre la seva obra de creació, *Amok* sobresurt com una de les seves millors novel·les, que el nostre inoblidable Jesús-Ernest Martínez Ferrando —vinculat per diversos motius a Mallorca— traduí i publicà en 1929, i ara acaba de reeditar la «Biblioteca A tot vent», de Barcelona, que tant s'afanya per dotar les nostres lletres amb la incorporació dels millors autors i les millors obres universals.

L'esmentat Martínez Ferrando, en un pròleg a aquesta novel·la hi subratlla «l'art escrupolós, minucios, elegant, d'un escriptor de saló, no burgesament irònic, però ple d'afecte humà, de fraternal simpatia, de pietat, i que ha arribat a comprendre i sentir per la intel·ligència».

M. G.

Joan Arús:

CARTA A UNA POETESSA

Barcelona, 1967

Joan Arús és un poeta sobradament conegut pels seus múltiples llibres des de *Cançons al vent* (1914) a *Les deus unides* —Premi «Martí y Peidró» (1962). Des de Mallorca, Joan Alcover saludà les seves primeres manifestacions literàries amb frases plenes d'elogi. I en la seva producció —sempre correcta, elevada, marcada pel més bon gust—, hi destaquen peces d'una gran força lírica.

Paral·lelament a aquesta dedicació poètica, Arús s'ha preocupat, d'una manera constant i periòdica, pels problemes i la forma literaris i artístics, amb llibres i assaigs com *La nostra expansió literària*, *Evolució de la poesia catalana* i *Notes sobre creació poètica*, publicats pel volt dels anys 1920, i més recentment, des del 1954, amb *Poesia i esnobisme*, *Les posicions extremes en l'art i la poesia actuals*, etc.

En aquest novíssim assaig que titula *Carta a una poetessa*, Arús torna a aquesta seva preocupació de sempre: potser una preocupació de tipus noucentista, amb amor a Maragall i prevencions contra les seves receptes, amb disquisicions sobre allò de Maritain, «la gràcia no dispensa a l'artista de la seva feina», amb els seus secrets sobre l'elaboració del poema...

Comprenc aquestes preocupacions del poeta Joan Arús, bé que avui ja no m'entusiasmin massa. El seu llibre «tan raonat, tan enraonat» —com diu Guillem Díaz-Plaia en una avant·lletra que li fa de pròleg—, té una intenció evident que el mateix Díaz-Plaia subratlla: «valorar aquests elements formatius, en un moment en què l'art plàstic vol anorrear el formalisme figuratiu i, paral·lelament, la poesia es proposa d'ignorar les reeles». El prologuista li recomana de no capficar-s'hi: «La història de la cultura —diu— és una constant oscil·lació empesa per la fatiga, que tendeix a substituir —talment un pèndol— els períodes rebels pels de reconstrucció i viceversa».

Altrament tots reconeixem, amb

Joan Arús al davant, que en la creació artística i receptes a part, es produeix un fenomen misteriós que la supera. L'explicació d'aquest misteri —reconeix, encara, Díaz-Plaia— «a nosaltres, homes de claredat llatina, no ens acaba de fer el pes».

De totes maneres, aquests llibres —aquest llibre— de Joan Arús revela quelcom ben important, juntament amb aquelles preocupacions que hem apuntat. Arús ha tingut i té una passió fonamental: el seu amor i el seu culte per la poesia. ¿Ens estranyarà que un amant parli sempre, i torni i torni a allò que constitueix el cim i el centre del seu amor?

M. G.

Llorenç Vidal:

PETIT LLIBRE D'UN SOLITARI

Quaderns literaris Ponent
Palma de Mallorca, 1968

Llorenç Vidal, poeta que en ocasions ha atès una pura gràcia de inspiració lírica, i prosista que en 5 meditacions existencials ens deixà una mostra de les seves riques possibilitats, ha publicat ara aquest *Petit llibre d'un solitari* que duu el subtítol *Paràbola pacifista*.

Una paràbola és, en efecte, on el poeta posa en joc tots els seus recursos d'estil i d'imaginació per brodar amb belles escenes i ungir amb noms suggerents de poesia, el seu personal missatge de l'hora present. Un missatge de pau i de no-violència en un món que prou en té set, però no l'arriba a trobar ni en sap gaire el camí.

Ressonàncies estilístiques de Ramon Llull, ecos profunds de Gandhi i de Tagore, una llum de sol ponent que vessa de l'Evangeli són, possiblement, les millors notes d'aquets fulls on l'autor evidencia una lenta madurada, que va d'aquelles primerenques 5 meditacions existencials —abrandades de passió en la carn— a aquestes altres meditacions també abrandades de passió —aquesta vegada en l'esperit: en l'esperit del bé, de la pau, de l'amor i de la tolerància entre tots els homes.

M. G.

rosa dels VENTS

D'EIVISSA

Un llibre i una revista

Primer va ser una resolució, presa fa anys per l'Ajuntament d'Eivissa, de publicar completa l'obra d'historiador i de poeta del canonge Isidor Macabich Llobet, Fill Il·lustre de la ciutat, on va néixer el 1883. Molt després de la resolució esmentada, va ser nomenada una comissió amb la finalitat de dur endavant el projecte. A continuació, l'Editorial Daedalus, de Palma de Mallorca, es va encarregar de la publicació, d'acord amb l'autor i amb la comissió, de les obres fonamentals, ja exhaurides les anteriors edicions. Aquesta reedició, que té caràcter d'homenatge a Macabich, ha estat patrocinada, doncs, per l'Ajuntament d'Eivissa, com s'hi fa constar. Els dos primers volums varen sortir el 1966. El tercer és del 1967, i amb el seu comentari continuarem la ressenya dels llibres eivissencs de l'any passat. L'obra comprendrà, en total, cinc densos volums, quatre amb el títol comú d'**Historia de Ibiza** i el cinquè dedicat a la producció lírica del poeta de **S'Aufabaguera**.

Amb la seva gran **Historia de Ibiza** Macabich va ampliar, refondre, completar, posar al dia i organitzar tot un conjunt de treballs anteriors, que comprenia llibres, transcripcions de textos, assaigs, articles, notes i escrits polèmics, no sols pròpiament històrics, sinó també costumistes, filològics, etc. la **Historia de Ibiza**, doncs, és una obra estructurada, en certa manera; però és també un aplec. Al·trament dit, es percep l'aplec dels materials sota l'estructuració de

l'erudita, important, monumental construcció. Macabich es va iniciar ben prest en l'estudi de la història de l'illa amb el consell del seu parent, l'investigador eivissenc Josep Clapés, fundador de la revista **Los Archivos de Ibiza**. Entre els primers fruits del seu treball tenim els llibres **Corsarios Ibicencos** (1906), **Es feudalisme a Eivissa** (1908) i **Santa María la Mayor** (1916, segona edició 1951). Un primer assaig d'història completa, amb organització dels resultats obtinguts, va ser la sèrie dels tres cicles, fenici, romà i cristià, apareguts de 1931 a 1933, amb els noms de **Pityusas, Ebusus i Santa María**. No començà a publicar els fascicles —alguns, vertaders llibres— de la **Historia de Ibiza** fins al 1935, amb el títol **Feudalismo**. Seguiren les **Cròniques** del diferents segles, des de la del XIII a la molt extensa del XIX, apareguda l'any 1955. Després sortiren **Antigüedad** (1957) i **Corso** (1959). La història s'acabà amb el segon fascicle o tom de **Costumbrismo**, el 1966, just l'any que sortien els dos primers volums de la reedició que comentam.

El tercer volum que ens ha lliurat l'Editorial Daedalus —ja publicats en els anteriors **Antigüedad, Feudalismo i Cròniques**— comprèn, en les seves 397 pàgines, **Corso**, que és un d'aquells llibres primerencs ja esmentats, però molt evolucionat i ampliat, i **Santa María la Mayor**, que ha sofert molts menys retocs. **Corso** fa referència a un tema grat a l'autor. En unes declaracions, contestant a unes preguntes, Macabich havia dit que les èpoques històriques més interessants a l'illa havien estat la púnica i neopúnica, la que corre del segle XIII al XIV, quan es forma, amb esforç i una gran autonomia, la personalitat eivissenca, i, com a aspecte aïllat, el cors dels segles XVIII i XIX, en què reviu potent el caràcter racial. Malgrat que el cors arranqui de més antic, són realment importants els treballs per mar dels eivissencs, quan poden refer-se després de molts de perills i la marina arriba a comptar, el 1787,

«amb més tonatge que la de Mallorca», segons Gaietà Soler. Admira aquesta puixança que veim reflectida en l'estudi de Macabich.

Quant a **Santa María la Mayor**, és un dels treballs preferits pel seu autor, que va esmerçar en la preparació, feta sobre llargues recerques a l'arxiu catedralici, moltes hores de la seva juvenesa. A més de les interessantíssimes notes preses dels llibres anomenats «de entreveniments», de què parlàvem el mes passat, l'obra comprèn una extensa introducció, la transcripció de documents tan importants com el de dotació de l'Església d'Eivissa pels tres conquistadors, l'extracte d'un informe sobre la parròquia de Santa Maria arran de la creació del bisbat d'Eivissa, la còpia d'unes dades biogràfiques dels sis prelats que ocuparen la Seu episcopal durant els segles XVIII i XIX, capítols dedicats a la restauració, el 1927, de la Seu eivissenca (amb les biografies dels nous bisbes), a les relíquies de l'antiga parròquia de Santa Maria, al culte a la Verge en les seves diverses advocacions, als temples erigits a l'illa des de la conquesta, etc. Es tracta, per tant, d'una història eclesiàstica d'Eivissa, amb l'afegit de les notícies de caràcter general, d'un gran sabor d'època, que apareixen sovint enmig dels «entreveniments» de tipus més estrictament religiós. No cal dir que el coneixement d'aquestes dues parts, referents a la marineria i a l'Església, de la **Historia de Ibiza**, com el de l'obra sencera de Macabich, és imprescindible per a tothom que vulgui documentar-se sobre l'illa.

La revista a què ens referim a l'encapçalament és **Serra d'Or**, que ha publicat un extens recull d'articles sobre Eivissa, acompanyat d'una bona documentació fotogràfica. No tots els treballs caberen en el número del desembre últim, com era el propòsit, i la publicació ha continuat en el d'aquest gener. Diversos aspectes de l'illa han estat estudiats en aquests articles. Esmentem els deguts a Alexandre Cirici, a Baltasar Porcel, a Miquel Tarradell i als eivissencs Barto-

meu Escandell, Enric Fajarnés i Enric Ramon. En **Eivissa en un món nou** —aquest era el títol del conjunt— s'ha donat una mirada endarrera i s'han examinat algunes activitats i problemes d'avui.

M. V.

DE MENORCA

Juventuts Musicals

Des de fa deu anys, les anomenades Joventuts Musicals desenvolupen a Menorca una interessant tasca cultural. Ara mateix han publicat una circular on es passa el balanç de les JJ. MM. a Menorca —Ciutadella i Mahó, principalment—; no és un balanç complet, però sí una visió de quant s'ha fet i de quant s'ha deixat de fer. Es estimable la tasca esmentada abans, i més la manera honrada com els responsables de les JJ. MM. de Maó i Ciutadella informen els seus socis, sense el sucre que dauri la píndola i mostrant que aquests joves tenen voluntat, inquietud, i no amaguen, ans miren de corregir, les fallades que pot tenir tota empresa humana.

Les JJ. MM. de Menorca han ofert nombrosos concerts musicals —a Maó, Alaior i Ciutadella, sobretot— mitjançant l'actuació de músics vinguts de fora, i han estès les activitats culturals a concursos de pintura, organització de diades del Llibre —en les quals han trencat el gel entorn dels llibres en la nostra llengua— i sessions de cinefòrum a Ciutadella.

Les JJ. MM. de Menorca tenen unes noves ambicions que intenten dur a terme durant el present any. Estan tramitant la possible organització d'uns cicles de conferències i converses a Maó i Ciutadella per tal de commemorar el desè aniversari de la creació de JJ. MM. a Menorca, i, a l'ensem, tractar d'apropar l'illa a la cultura pròpia en els indrets germans de Mallorca i el Principat. Es així que ja hi ha uns intellectuals que han acceptat de participar i els quals han de dur a Menorca l'alè de la cultura autòctona. No creim en miracles a ultrança, però comença a ser hora que els menorquins ens

esforcem més envers la cultura pròpia, perquè generalment en rebem molta que, per manllevada, no dóna després cap fruit. Altrament, aquests contactes culturals han de servir perquè ens coneguim més els de «fora Menorca» i viceversa.

Cine-Club

L'Ateneu de Maó és una vella institució —té més de seixanta anys— on s'arraceren tota mena d'activitats culturals i res més que culturals (no té ni l'ham d'un bar). L'Ateneu de Maó desenrotlla activitats antigues, com els concerts de la seva orquestra de cambra, manteniment del museu, Sala de Lectura, edició de «Revista de Menorca», etc. Al costat de les antigues n'han pujat de noves, com és ara l'Escola de Turisme, les classes de català i el Cine-Club.

El Cine-Club de l'Ateneu ofereix quinzenalment sessions de cinefòrum on s'arrepleguen bon nombre d'aficionats. Els primers intents de cinefòrum a Maó no són cosa d'ara, però malauradament no havíem gaudit de llarga vida. Ara no; la gent s'ha acostumat a manifestar les seves opinions i els seus gustos, i les sessions de cinefòrum resulten ben sovint força animades.

A. M.

DE MALLORCA

• El «Diario de Mallorca», una d'aquestes setmanes passades donava la notícia que Palma ha arribat ja a la xifra de 210 mil habitants. I en subratllar que si bé no es tracta d'un creixement de població tan espectacular com el d'altres ciutats d'Espanya, afirma que sembla, de totes maneres, més sostingut, més enrelat, propi d'unes gents que vénen per no tornar-se'n. I diu que tots aquests novells «ciudadans», més o manco bé, més o manco malament, tots acabaran parlant o estudiant «el mallorquí».

Això se diu tenir fe!

• També el mateix diari airejava un altre dia la notícia que els estudiants mallorquins a la

Universitat de Navarra, constituïts en Associació, duen ja celebrades cinc edicions de recitals de la «Nova Cançó», organitzen tertúlies, fan berenades de pa amb sobrasada, i per si no bastàs, volgueren celebrar la festa de Sant Sebastià, patró de Palma, amb una missa «en mallorquí».

Mentres a moltes parròquies de Palma els rectors es mostren porucs i veuen bubotes, aquests estudiants mallorquins de Navarra ens donen una lliçó.

• El cinquè aniversari de la mort del Mestre Torrandell, el notable compositor musical mallorquí, ha estat celebrat amb una missa i un concert d'orgue a càrrec de mossèn Antoni Matheu, que interpretà diverses obres del finat.

• Gabriel Janer, premi de novel·la «Ciudad de Palma 1967», en unes declaracions a la premsa, en preguntar-li perquè havia escrit en la nostra llengua la seva obra, ha contestat:

—No podia fer-ho en cap altra. I més diré: crec que si he triomfat en els «Ciudad de Palma» ha estat gràcies a l'estudi amorós del nostre idioma entranyable, l'únic en el qual un mallorquí es pot extrovertir de bon de veres. He corregut camps i pobles tot cercant la paraula que no coneixia, l'adagi, la cançó popular, els girs sintàctics que el poble conserva en la seva sang pròpia.

• Bartomeu Barceló, el conegut geògraf i director de l'Editorial Daedalus, ha estat de viatge per la catalana ciutat de l'Alguer, a l'illa de Sardenya. I en una entrevista concedida al «Diario de Mallorca», en ser-li preguntat com es conserva l'idioma català a l'Alguer, ha contestat que s'hi conserva tant o més pur que a Mallorca el mallorquí. «Un català —diu— melodiós, amb accent italià». El director de l'hotel, on es va estatjar, en saber que era mallorquí, el volgué acompanyar pertot arreu, no volgué de cap manera que pagàs les carreres dels taxis, i li digué: «Són de la família i estan a casa nostra»...

● L'Obra Cultural Balear ha ampliat el seu Consell de Gestió amb tres vocals nous: don Miquel Duran Ordiñana, llicenciat en Ciències Naturals; don Climent Garau Arbona, llicenciat en Farmàcia; i don Francesc Serra de Gayeta, funcionari de la Caixa de Pensions.

● El centenari de l'eminent lingüista Pompeu Fabra ha estat recordat amb un article de Francesc de B. Moll en el «Diario de Mallorca», glosant les relacions d'aquest amb el també eminent lingüista mallorquí mossèn Antoni M. Alcover.

● El 25 de gener passat l'Ajuntament va celebrar l'anyal commemoració de la conversió del Beat Ramon Llull amb un acte religiós a la basílica de Sant Francesc i amb una sessió cultural a la Sala. Hi disertà el Dr. Helmut Riedlinger, de l'Universitat de Freiburg, sobre el tema **La darrera estada de Ramon Llull a París**, lliçó inaugural amb la qual ingressà a l'Escola Lullista de Mallorca. El discurs de contesta fou a càrrec de Joan Pons i Marquès.

● El P. Gabriel Llopart, teatí, ha publicat en un extret de la «Revista de Dialectologia y Tradiciones Populares» el seu notable estudi **La danza religiosa de Sant Joan Pelós en las Islas Baleares**, il·lustrada amb diversos fotografats sobre paper couché.

En aquest treball estudia l'origen de la nostra dansa en la literatura gòtica de la Catedral, i la seva conservació a Felanitx, a Pollença, Son Carrió i Ciutadella de Menorca.

Un treball que agraïm i volem remarcar.

● La Comissió Diocesana de Música ha publicat una nota per a orientació de les nostres esglésies i parròquies, manifestant tenir en curs d'edició un cantoral diocesà amb càntics en llatí, castellà i mallorquí.

Aquesta mateixa Comissió ha recomanat com a Misses més apropiades en mallorquí, la del P. Sa-

garra, i, per a les misses de rèquiem la del P. Planas.

● Josep Mascaró Pasarius va disertar a la Congregació Mariana el 14 de febrer, sobre **Problemes de història primitiva de Mallorca**. La conferència va ser il·lustrada amb diapositives.

● L'Aula de Novella ha seguit el ritme de les seves conferències. Pere Calders hi parlà el 23 de gener sobre **Estil i tendència**. Una conferència plena de punts de vista ben personals, més aviat de protesta contra tot allò que sigui un simple seguir modes i tendències en detriment de l'autenticitat personal de l'autor.

Josep A. Baixeras —una altra figura destacada de la novellística catalana actual—, parlà el 2 de febrer sobre **Josep Maria de Sagarra prosista**.

I el 13 de febrer —Maria Aurèlia Capmany— disertà, amb agudes i profunditat extraordinàries, sobre **El noucentisme i la novel·la**.

La darrera conferència donada —a l'hora de tancar aquest noticiari—, fou el dia 27 de febrer, a càrrec de Josep Maria Llopart, el qual tractà de **L'art narratiu de Mercè Rodoreda**.

En general, totes les conferències han atret un nombrosíssim públic, que en ocasions no ha cabut dins l'ampli saló. Unes conferències que, sense en la premsa desvetlar el ressò que mereixen, han despertat inquietud i atenció entre la joventut estudiosa de l'Illa. I han fet del nostre hivern mallorquí, una temporada culturalment densa, atapida, fecunda de bons auguris.

● El P. Ladislau, sacerdot basc que canta cançons en català, ha estat a Mallorca i donà un recital a l'Estudi General Lullista. En una conferència introductòria manifestà les motivacions del seu apostolat de la cançó: arribar als altres més fàcilment que no des de la trona. I canta en català —en el català que ell ha après— perquè creu que ha d'expressar-se en la llengua del poble on es troba.

Les cançons que va interpretar foren: **Per la carretera, Jo canto**

l'esperança, Vespreja, En la nit, No sóc res, Us prego Senyor, i Càntic inicial.

El P. Ladislau té, encara, el mèrit de ser el compositor de les lletres i de les partitures musicals de les cançons que canta.

● Una altra conferència donada a l'Estudi General Lullista el 15 de febrer, fou a càrrec de Gabriel Janer, el jove escriptor i novellista que es revelà enguany als Premis «Ciudad de Palma». Disertà sobre **Albert Camus i el seu teatre**.

● El 3 de febrer d'enguany va fer un any de la mort de Gabriel Cortès, novel·lista, comediògraf, escriptor. El «Diario de Mallorca» li dedicà un sentit article, subratllant la seva dedicació al teatre «a través del qual va intentar, contra tota adversitat i desfavorable circumstància, donar al teatre mallorquí una dignitat i una altura, que la nostra escena encara malda per aconseguir».

● La Comissió Diocesana de Litúrgia ha publicat un fullet amb les celebracions de Quaresma i Setmana Santa: celebració de la Paraula per a la inauguració de la Quaresma, monició per a la imposició de cendra, celebració comunitària de la penitència, celebració baptismal, recepció dels sants olis a la parròquia i celebració de la Paraula davant el Monument per al dijous sant, lectures de l'Esclat per al Davallament del divendres sant, i benedicció de les cases per Pasqua. El fullet està editat en mallorquí i castellà, atenent les diverses necessitats pastorals.

Al mateix temps ha comunicat que la Comissió de Música ha publicat en mallorquí els cants de les exèquies i missa funeral segons el **Graduale simplex**.

DE BARCELONA

Polèmica

Un dels intel·lectuals joves més importants del país és En Jordi Solé-Tura. El seu llibre **Catalanisme i Revolució burgesa** és un dels escrits fonamentals sobre el nacionalisme català. Darrerament ha guanyat el «Premi de la Crítica

Any 1967», coronant així l'últim graó de la burocràcia de les lletres. Es un llibre que diu coses clares i que en deixa d'altres a mig dir, però sempre dins una honestedat i una brillantor intel·lectual dignes de tot elogi. Voler remoure vells esquemes mentals produeix un enfrontament amb aquells que creuen que els camins a seguir ja estan assenyalats per la història. El llibre ha produït polèmica, sense que puguem endevinar quan acabarà, puix que prest farà un any que dura. Hi ha participat gent de totes les tendències; fins i tot el llibre ha interessat a estudiosos de més allà de les fronteres culturals del país. Per a mi hi ha unes causes molt clares que justifiquen l'èxit del llibre, a més del seu valor intrínsec: l'autor ha volgut esser fidel a uns principis i arribar amb ells a les darreres conseqüències seguint un mètode científic.

«Destino»

El primer dia que, després de vuit setmanes de suspensió, va sortir la revista «Destino», s'esgotà. I això que era un número que semblava d'abans de la Llei de Premsa. Supòs que el lector pogué veure que el seu contingut responia a un plantejament elegant, ja que la temàtica general era parlar del temps, malgrat que les condicions climatològiques del país no siguin gens suggestives. Diuen que a l'Observador li han dit que, comptat i debatut, no hi ha res a observar. I que al Dr. Ji-

ménez de Parga li han suplicat que no accentués les notícies; i, com que el més important dels seus escrits eren els accents, no hi haurà notícies.

Premis

Els premis en la nostra llengua van augmentant de dia en dia. En Joan Triadú, en el parlament que va pronunciar a l'acte de lliurament dels de Santa Llúcia de l'any passat, va dir que hi ha més de cinc sollicituds de nous premis. En Triadú, entre altres coses encertades, va dir que era hora de pensar en una descentralització dels premis. Que tots els Països Catalans tiguessin una nit de Santa Llúcia, com Barcelona. I ho va dir mirant uns mallorquins i valencians que hi havia a la festa. A tots ens semblà una gran idea, i la voldríem veure realitzada enguany mateix.

Antònia Vicens

N'Antònia Vicens va venir a Barcelona a rebre el premi en mètallíc com a guanyadora del «Sant Jordi» de novel·la de l'any passat. ¿Per què a Barcelona no feren el cas que pertocava a la nostra novel·lista? Si no hagués estat per uns amics mallorquins —En Miquel Bauçà, En Toni Catany, En Gori Mir—, que l'acompanyaren els dos dies que va esser aquí, N'Antònia s'hauria trobat ben tota sola. No vull pensar que, si ella hagués sabut que el viatge només era per a cobrar les 200.000 pesetes, no hauria vingut. Al cap i a la fi, la xifra s'ho paga. El que no

comprenc és com no se sap treure profit —llegiu propaganda— de situacions que ho mereixen. I més quan la gent espera amb impaciència la novel·la de N'Antònia.

«Serra d'Or»

El principal problema de les publicacions catalanes és que en caldrien moltes. Això significa que cada una d'elles ha de planificar la publicació tenint en compte molts d'elements heterogenis i, a vegades, contradictoris. Aquesta situació, ¿ens pot explicar l'èxit de «Serra d'Or»? La revista ha arribat al número cent i és actualment una de les millors de la Península. Val la pena reflexionar-hi. Crec que una de les causes de l'èxit de la revista és que el seu contingut és fruit d'una col·laboració entre ideologies diferents, i, fins i tot, tradicionalment oposades. D'aquesta situació podríem treure moltes conseqüències; però la més important és que l'estat de necessitat en què es troba la nostra cultura ha ajuntat homes que, dins una cultura normalitzada, no sols tindrien llurs propis mitjans de difusió, sinó que tal volta es combatrien. Els historiadors del futur podran dir que el primer testimoni d'un determinat acostament es va donar a Catalunya, malgrat que les causes estiguin al marge dels protagonistes. Uns cent primers números ben aprofitats i que donen testimoni dels millors corrents europeus. Llàstima que sigui fruit de l'estat de necessitat!

Hesperus

FILLA DE SEBASTIA FALCONER

MAGATZEM DE CORDERIA
ESPARDENYERIA

Sindicat, 66 - Tel. 222067 - Palma

FAIXES REINA

Josep Tous Ferrer, 1 — Tel. 216033

PALMA DE MALLORCA

Servei de comunicació amb el Santuari de Lluc

PALMA - LLUC (Autocar directe)	Sortida a les 17; arribada a les 18'45 (dies feners) Sortida a les 15; arribada a les 16'45 (dies festius)
LLUC - PALMA (Autocar directe)	Sortida a les 8'20; arribada a les 10 (dies feners) Sortida a les 13; arribada a les 14'30 (dies festius)
PALMA - LLUC (Tren i autocar)	Els trens de Palma-Inca de les 9 i de les 15, enllacen amb els autocars d'Inca-Lluc.
LLUC - INCA	INCA - LLUC
Sortida a les 8'20;	arribada a les 9'10
Sortida a les 17;	arribada a les 17'50
	Sortida a les 10; arribada a les 10'50
	Sortida a les 17; arribada a les 18'50

Bar restaurant de Lluc i Hostal de la Font Coberta

Dos llocs pulcres i econòmics al servei dels pelegrins.

Cuina especial espanyola i francesa.

Salons esplèndids on hi són servits amb

PULCRITUD I ECONOMIA TOTA CLASSE DE DINARS, BERENARS, REFRESCS, etc.

També s'hi preparen, si ho demanen, dinars per a EXCURSIONS, berenades, etc.

En un i altre lloc, servei de BAR - Serveis especials per a Noces i Comunionis.

NOTA. - Per a grans banquets de noces, comunions, reunions, etc., convé avisar amb 48 hores d'anticipació.

RESTAURANT DE LLUC - Tel. 9

Botiga i forn de Lluc

Els pelegrins hi podran trobar tota classe de comestibles.

Sandvitxos per a excursions, de molt variada manera.

Pa i tota classe de pastes mallorquines; coques amb verdura, ensaïmades, etc.

Una especialitat en embotits mallorquins.

BOTIGA I FORN DE LLUC - Tel. 6

FIRA DE VANITATS

La veritat de «Farsa»

A Mallorca comença el mim

Tot començà a principis del 66, crec. Al col·legi Pius XII organitzaren un «Curset d'iniciació a les tècniques d'expressió», on Albert Boadella i Marta Català ens introduïren en un món per a molts desconegut. Allà ensenyaven a valorar coses tan elementals com són un gest o un color. Foren tres dies de treball molt intens, de no perdre ni un sol minut.

Albert Boadella, l'octubre del 62, havia fundat el grup de mim «Arlequí». Mentrestant, també a Barcelona, Anton Font practicava i experimentava amb un grup d'alumnes i ex-alumnes de l'Escola Laietània. Carlota Soldevila, per altra part, dirigia i treballava amb un grup d'actors mims de l'Agrupació Dramàtica de Barcelona. Pel febrer del 63 es produeix la fusió dels tres grups en una sola companyia, amb el nom de «Joglars». La direcció a càrrec d'Anton Font i Albert Boadella; Carlota Soldevila s'ocupa de la regiduria.

El març del 66, a Palma, parlarem amb Albert Boadella sobre les possibilitats de fer unes actuacions d'«Els Joglars».

Després de moltes dificultats, es pogué dur a terme. Era al final de l'estiu del 66. Ho organitzava el col·legi Pius XII. En Francesc Llinàs i jo fèiem les passes. Moltes de passes per aconseguir muntar les funcions del dissabte i diumenge. Però l'èxit fou total. Absolut. Feia temps que a Palma no s'havia donat un espectacle teatral de tanta categoria.

«Els Joglars» dominaven l'escena. Això, a les representacions fetes a la sala d'actes del col·legi de Sant Francesc, fou una gran sorpresa. Tot hi era cuidat al màxim. Llum, música, decoració i, sobretot, el gest, estaven en la seva mesura més justa. Cansats de confondre «aficionat» amb «gent que ho fa malament», aquestes actuacions causaren impacte, dic. I, per si fos poc, l'esdeveniment va desvetllar gent i els va ficar dins l'aventura del mim.

Prehistòria de «Farsa»

Abans de l'actuació a Palma d'«Els Joglars», s'intentà la creació d'un grup de mim al col·legi Pius XII, introductor, en certa manera, del mim a Mallorca. La cosa no va arribar massa lluny, potser per manca d'una direcció. Per això crec que la cosa va anar de veres quan Pere Martínez Pavia i Tomeu

Terrades, l'octubre del 66, cerquen gent per a fer un grup i, immediatament, comencen les sessions de treball.

El mim és un art que requereix moltes hores de preparació, d'exercici, per arribar a un domini de totes les possibilitats del cos. Albert Boadella diu que «quan un home s'ho proposa, pren consciència de les possibilitats expressives del cos, i se sotmet a una tècnica corporal i a una disciplina mental que li permetin de treure el màxim partit de l'activitat empresa. La dimensió artística d'aquesta activitat cal trobar-la en el grau de sensibilitat de qui la disfruta i en la capacitat que pugui tenir de traduir adequadament el llenguatge mímic que vol expressar».

Per a aquesta tasca del mim gairebé es partia de zero. Martínez i Terrades havien parlat amb Albert Boadella i havien anat, juntament amb alguns futurs membres del grup, a un curset que havia donat el mateix Boadella, després de l'actuació a Palma. Però no bastava per a posar un grup en marxa, sens perdre molt de temps. Es llegien totes les obres que parlaven de mim i s'anava jugant amb els ensenyaments apresos en el curset. Donant voltes a això, arribà un moment en què no s'avançava gens, que tot quedava rutinari. Es provava de fer unes peces. Faltava preparació, domini del cos. Tots els buits tècnics s'omplien de bona voluntat.

Són molt orientadores aquestes paraules d'Anton Font, pel que fa referència a uns principis bàsics de la mímica. Diu que: «Al marge de les condicions d'expressió, limitades al gest i a la sobrietat d'elements complementaris pel que fa a decorats, música, etc., cal advertir que el gest tendeix a la màxima síntesi expressiva. El mim més que definir suggereix, i dibuixa un marge molt ample a l'espectador de participació activa, tant intel·lectual com imaginativa i sensible. A la mímica l'interessa particularment **explicar** estats d'ànim, reaccions davant fets coneguts i situacions abstractes. El teatre tradicional, per exemple, pot expressar **temps**, adduir àmpliament ideologies i concretar circumstàncies».

Però moltes coses no se sabien, al principi. Així no es dugué a terme un intent de fer **Otelo**, segons el drama de Shakespeare. S'anava pagant el mossatge, que solen dir. La data de la primera actuació concertada s'anava acostant. Això fou el mo-

tiu d'haver de tallar amb altres coses i fer corre-gudes, deixant de banda projectes erronis o irrealitzables. El dia assenyalat tot estava a punt. El públic hi era. Els actors anaven a presentar un nom: «Farsa», grup de mim i pantomima.

Estat actual del mim

Havia nascut un grup de mim mallorquí. Les seves intencions eren ben clares: fer un art (el mim) no gens deslligat de la realitat immediata. Cada peça es feia amb aquesta intenció. Els moments d'humor eren per a descansar, per a «somi-riure» un poc. **La flor i la presó**, per exemple, és una de les seves primeres peces amb intenció, mentre que **Innocent i l'amor** està dins les humorístiques. Però humor subtil, d'aquell que fa somriure, més que provocar la riallada.

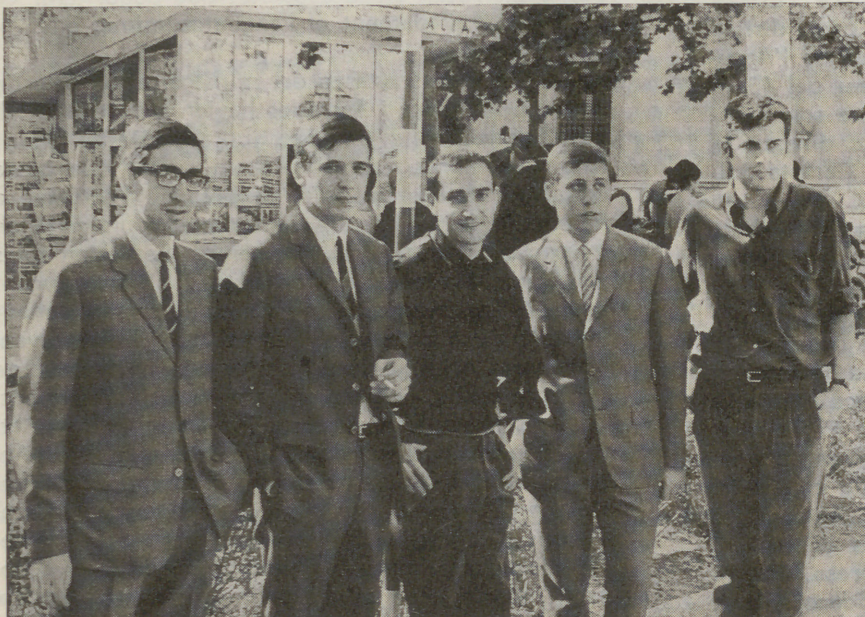
El que més interessa són les peces amb intenció, aquelles que, amb unes formes «agradables», presenten un problema. Vull dir que donen un problema a l'espectador, i l'espectador mateix, pel seu compte, que en tregui resultats. Si l'espectador sortia «veient» que «allò» que li havien presentat els mims no era així com ens ho volen fer empassar cada dia, s'havia realitzat la intenció inicial de l'obra. Crec que és així.

«Farsa» s'iniciava amb una clara intenció de «servir». I amb aquesta intenció comença el seu caminar per tot Mallorca, fent participar, a qui volgués, de les seves inquietuds. Des de públic de fira a gent refinada, tots podien saber «allò» que els de «Farsa» volien dir. Fint i tot entraren en algun club de nit.

Val a dir que tot els del grup tenien altres arts dins la seva vida (pintura, música, escultura). Potser això els feia més responsables. Un mim, per exemple, podia realitzar el decorat més d'acord amb l'esperit de la peça. Un altre podia tractar la realització de las màscares, o bé escriure un programa. Per aquest camí es caminava.

Avui mateix el grup «Farsa» ja camina més clar i segur. Està a punt de presentar un nou programa, aconseguit amb moltes hores de treball i voluntat. De cop, un art tant vell com és el mim, es rejoyeneix i surt talment a mida d'home d'avui. Els de «Farsa» ja es pinten les cares de bell nou i surten a escena a fer saber tot això que, a ells, tant els ha costat de donar forma.

JOAN MANRESA

La vinguda d'Els Joglars a Palma. Anton Font, al centre, i tres components del grup. A la dreta, l'autor d'aquest article i organitzador de les actuacions del grup de Barcelona.

Foto: Torrelló

Posa-hi el dit

Nosaltres no hi anàrem, però conten que la cosa va ser per a llogar-hi cadires. Va tenir lloc en el Teatre Principal («nuestro lindo coliseo», com solia dir la

premsa «fin de siècle») dia 27 de febrer. A l'Ajuntament de Ciutat se li havia acudit, amb la més bona fe del món, organitzar una mena de Jocs Florals sense pre-

mis; però amb reina, dames, mantenedor i sarau per llarg. Sembla que algú hi va recitar poesies de José Carlos de Luna i de Rafael Duyós. El mantenedor, segurament per no desentonar, va expressar-se en castellà requintat. Va fer bé: la nostra llengua no hi tenia cap feina. L'acte es titulava —oh musa immarcescible d'Aina Cohen!— «Fiesta del Almendro en Flor».

* * *

N'hi ha que semblen entossudits a fer-nos jugar el paperet de la frivolitat més angèlica. Per exemple, un conegut locutor —o presentador, o com es digui— que va venir a posta de Madrid per a actuar a la festa dels «Premis Ciutat de Palma», es va acomiadar del públic dient que li agradava molt venir sovint a Mallorca, «y pasárselo bien, y olvidarse de las preocupaciones y de la guerra del Vietnam...».

¿Que serà ver que ens tenen per betzols?

* * *

Una pregunta innocent. A Ciutat hi havia un carrer que es deia de *Tirant lo Blanc*; ara es diu de *Fray Luis de León*. Un altre carrer, que abans era d'*Anselm Turmeda*, ara és de *Fra Lluís Jaume*. ¿Quin criteri varen aplicar els «depuradors» perquè l'heroi de Joanot Martorell i l'autor de la *Disputa de l'ase* seguissin la mateixa sort que Fermín Galán i Estanislao Figueras?

* * *

A Barcelona s'editen sovint obres d'escriptors mallorquins. Això és natural, satisfactori i desitjable. El que no ens ho sembla tant és la mania d'alguns editors catalans, d'engiponar, al final d'un llibre d'autor mallorquí, un glossari de mots considerats «baleàrics», no familiars als lectors barcelonins.

Posar aquests glossaris és un mal costum que presenta tots aquests inconvenients:

1er. Dóna la impressió que les paraules de les Illes són com una mena de duros sevillans, fora de circulació legal, que en aquell llibre s'han deixat circular per un excés de benevolència, però vigiladets...

2on. Està molt exposat a errors de «traducció», perquè generalment redacta el glossari un català de Catalunya que ignora el sentit exacte dels mots «glossariats». Així ens trobam, en el glossari de *L'hereva de Donya Obdúlia*, de Llorenç Villalonga, amb equivalències tan falses com aquestes:

acubar = «sufocar-se, esglaiar-se».

clastra = «mena de pati exterior».

esburbat = «ximple».

mossó = «que no ve de família de senyors».

toixarrut = «tossut».

3er. Per no haver consultat d'hora el diccionari normatiu i oficial de Catalunya, posen en el glossari mots que ja són en el Fa-

bra, com ara *coa*, *galtada*, *granera*, *Na*, *poal*, etc.

4t. Arriba a l'extrem de «glossariar», per falsa lectura, paraules que no han existit mai; per exemple, *encorjominar* = «conjujinar» i *arrostrar* = «ensinistrar» (per haver llegit malament el mot *anostrar*, que és el vertader).

El Racó d'En Descalç

• També hi ha llibres —no massa— dels quals hom pensa que no se'n parla a bastament. Aquest va ser, el meu entendre, el cas de **Els Mallorquins d'En Josep Melià**. Tinc por que la feta no es repeteix amb **L'Evangeli segons un de tants d'En Blai Bonet**.

• Potser el meu parer està molt influït per les meves particulars dèries. Moralment parlant, al nostre felicíssim país de vegades resulta difícil sintonitzar amb l'opinió més o manco pública.

• Quan no es dona aquesta sintonització entre individu i grup, resulta molt difícil per al primer descartar la possibilitat que qui, en definitiva, va errat de comptes és ell i no el grup.

• Tanmateix, és cert que el grup està format d'individus, que són els individus que el fan, que els grups poden ser mobilitzats per minories. Encara que a Mallorca, francament, això darrer no es veu gens clar.

• Tornem, però, al llibre d'en Blai. Per a mi és un llibre interessant, si encara podem concedir a aquest adjectiu alguna part de la força que ha perdut. Evidentment, com tothom, elevo a categoria general

¿Què dirien aquests editors del Principat, si els editors mallorquins que publiquen obres d'autors catalans també posessin glossaris per explicar als insulars paraules com *amanida*, *borni*, *fastiguejar*, *llevadora* o *reeixir*?

I ben mirat, podrien fer-ho, perquè tant hi ha d'ací allà com d'allà ací.

el que inicialment és la meva personal reacció. Ja se sap que és una característica molt humana, generalitzar. No ens conformam amb afirmacions concretes. Prenim volada i dictaminam. Als humans, en efecte, ens és molt difícil no parlar «ex-catedra». No ens basta veure els arbres, volem també veure —i fer veure— el bosc.

• ¿Excuses de mal pagador? No, més aviat voler justificar el diàleg. Perquè si qualcú no parla el primer —més bé o més malament, això ja son altres cinc-centes— la conversa no s'encetarà.

• Mentrestant, encara no hem entrat en matèria. I tal volta la despatxarem molt ràpidament. Ja he intentat dir a una altra banda el que pensava de **L'Evangeli segons un de tants**. Senzillament, és un llibre que inspira respecte. Versos com aquests,

Abans de dir «estimeu-vos»,
sobretot abans de dir «edifica-
[ré la meva Església],
tot de vegades he dit «no
[tingueu por],

i mai no ho has pres com un
[manament,

a mi m'inspiren un gran respecte i crec, no sé si equivocat de mig a mig, que n'haurien d'inspirar a tothom.

Món del disc. La cançó

● Discos d'animació ● Recitals a Mallorca ● La Nova Cançó Basca

● La discografia catalana es va eixamplant contínuament. Fa poc que ha sortit una nova editora que, dedicant-se a un camp concret de la producció discogràfica, ha fet un desplegament realment interessant. Em referesc als discos «Als 4 vents».

En pocs mesos han publicat cinc discos petits i un LP. Aquesta editora no vol llençar cantants. Als seus dirigents els preocupa donar a conèixer noves cançons per mediació de versions espontànies i, al mateix temps, de qualitat. De tots els seus discos el **Festival folk** és el que, a primera vista, més interessa. Es tracta d'un LP amb cançons cantades i gravades amb públic que participa en la gravació. El to és molt digne i l'audició de la peça és molt agradable. Però també interessen els seus discos petits, **Clams per la pau**, **Escolta-ho en el vent**, etc. Tot el seu catàleg, encara curt, és ple d'encerts.

Per això crec que podem felicitar els responsables d'aquesta nova marca discogràfica. Aquest camí que s'han traçat pot resultar molt eficaç. (A la secció de novetats es ressenyen una bona partida dels seus discos).

● A Mallorca també es van organitzant recitals de cançó catalana. Així podem anotar que dia 24 de febrer En Matas i Na Miquelina Lladó cantaren a l'hotel Jaume I. Dia 25 Maribel Pons, Esperança Ensenyat, En Matas i Miquelina Lladó actuaren al Casal de Cultura de Sóller en un recital organitzat per Joventuts Musicals. El 29 En Matas i Na Miquelina Lladó actuaren en un recital organitzat pels alumnes de Filosofia i Lletres, a la Sala de l'Estudi General. El 3 de març tornaren a actuar a Palma.

Això només són unes notes dels seus recitals. Així es veu que per aquí també hi ha interès i que es canta molt. A aquesta llista seguiran tota una sèrie de recitals que estan per confirmar. En Matas i Na Miquelina Lladó són els dos puntals forts de tots els recitals.

● Acab de rebre una carta de la cantant de la nova cançó basca Maria Lourdes Iriondo. Ella forma part del «ez dok amairu», que vol dir així com «No hi ha el tretze», juntament amb Benito Lertxundi, Julian Lekuona, Xavier Late i Mikel Laboa. També hi ha el conjunt rítmic «Yoloak», que trata d'assimilar velles melodies basques a ritmes moderns i Joxanton i Jexux Arza, dos germans que toquen la «txalaparta», instrument rítmic de percussió sobre fusta, en un intent de crear una versió original de música de «jazz».

Maria Lourdes em conta que segueixen de molt aprop la cançó catalana i que de moment es preocupen de penetrar dins el poble, abans de pensar en comercialitat i expansió fora del país. Alguns d'ells ja han gravat una partida de discos. Les seves actuacions són nombroses. Fa poc que actuaren alguns al Palau de la Música Catalana, amb En Francesc Pi de la Serra, i al Romea de Barcelona, amb Raimon, Pi de la Serra i Pau Riba.

Valgui, per avui, aquesta petita nota sobre l'existència de la nova cançó basca. Tan prest com pugui, els dedicaré un comentari més extens i parlaré dels seus discos, ja que no puc parlar de les seves actuacions. Aquí, avui, vull donar la benvinguda a la nova cançó basca.

Joan MANRESA

NOVETATS

ENRIC BARBAT. Edigsa, C. M. 198.

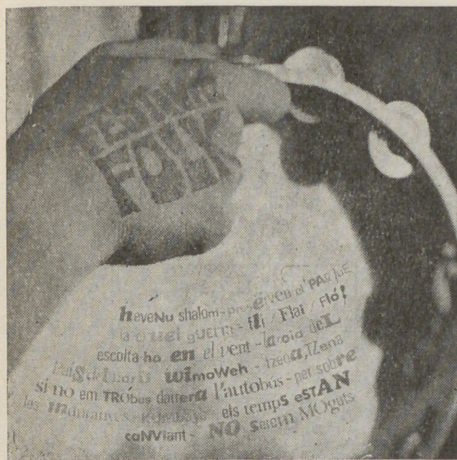
L'endemà, El melic, Missenyor el marquès i Cabaret d'esquerres Aquest disc representa la nova incorporació de Barbat a la nostra cançó. El to de qualitat és molt alt. (9).

ESCOLTA-HO EN EL VENT. A 4V-6.

Escolta-ho en el vent, El dia que el vaixell vindrà, Puff, el drac màgic i Saga de l'infant de Falsterbo. Un altre disc d'animació, per a aprendre cançons, i, al mateix temps, unes versions molt grates d'escoltar. (8).

ELS TRES TAMBORS. Belter, 51.875.

Invitació a la sardana, Demà, Estic sol, esperant i En aquella hora de la tarda, tan dolça i tan amarga, tu i jo, caminant per la carretera. Un conjunt de gran qualitat i un bon intent de fer una cançó popular i sencera. (8).

FESTIVAL FOLK, A 4V-4.

Un LP. amb cançons «folk» interpretades amb molta espontaneïtat. La seva qualitat, ja de si molt remarcable, es fa més evident per l'esforç editorial que representa el llençament d'aquesta mena de discos. Una gravació per a «escoltar» i, alhora, aprendre noves cançons. (9).

LLUIS LLACH. Concèntric, 6066-UC.

El bandoler, La meua terra i Se'n va content. El segon disc d'aquest cantant i una confirmació de les seves possibilitats. Un nom que pujarà ràpidament pel camí de la popularitat. (9).

GRUP DE TRES. Edigsa, C. M. 201.

Dalt del tren, Senyor, quin matí, Puff, el bon drac màgic i La presó de Tijuana, quatre temes que aquests joves incorporen a la nostra discografia. Disc de qualitat. (8).

MERCÈ MADOLELL. Concèntric, 6058-UC.

Amics, Adéu abans d'hora, Pobres de mena i Roderes i camins, són les quatre cançons d'aquest nou disc de M. Madolell. Potser no és el seu millor registre, però agrada de trobar-la en aquesta faceta de compositora. (8).

CANTS D'ESPERANÇA/2. Edigsa, C. M. 200.

Mou, Senyor, mou la meua ànima, Kumbayà, Vull ser lliure i Vencerem. Bona selecció de temes i bona interpretació del JORDAN'S TRIO amb la CORAL XALOC. (8).

JOAN MANUEL SERRAT. Edigsa, C. M. 185.

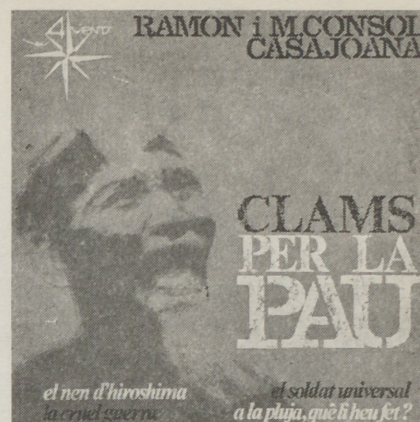
La tieta i Cançó de bressol, dues cançons «llargues» del LP. de Serrat. Aquest disc ha coincidit amb tot això del «cas Serrat», que no és tan simple com diuen. (8).

FRANCESC PI DE LA SERRA. Edigsa, C. M. 183 L.

El primer LP. de «Quico» i, al mateix temps, el gran pas d'aquest artista. Una gravació discutible, però de gran qualitat. L'acompanyament, presentació, etc., en fan un disc sumament interessant. (9).

TONI MORENO. Concèntric, 6061-UC.

El penjat, En aquells temps jo no hi era, Pels llargs carrers i A la casa del meu pare. Procedent del teatre, arriba una nova veu. Aquest primer disc ja mereix la nostra atenció. (8).

CLAMS PER LA PAU. A 4V-5.

El nen d'Hiroshima, El soldat universal, La guerra cruel i A la pluja, què li heu fet? omplen aquest disc cantat per Ramon i M. Consol Casajoana. Versions de cançons conegudes arreu. Un disc per a cantar. (8).

ANTONI SANTANDREU. Concèntric, 6057-UC.

Totes les veus, Temps tancat, Diàlegs i Cançó del nostre amor, són les primeres cançons que gravava Antoni Santandreu. Un disc que presenta un cantant a tenir molt en compte; pot donar molt més. (8).

IUKAIDI-I. A 4V-1.

Donant-nos les mans, Foc guspireja, El Gran Manítú, Oh Sari Marés, Way your Rio i Vella Xiruca. Un disc molt indicat per a moviments de joventut. (8).

GUILLERMINA MOTTA, ni flors ni violes. Concèntric, 6062-UC.

La jutgessa, Sant Jordi gloriós, Si el lladre m'agrada i En Joan Banyes, quatre cançons populars de les «altres» i unes versions interessantíssimes. Un disc que no s'ha de perdre. (9).

J. M.

Electrofil

AISLANTS - CONDUCTORS - TERMOELECTRICITAT

Bartomeu Ferrà, 4 - Telèfon 21 42 55 - PALMA DE MALLORCA

A toc i pam

Una dona parla del seu marit a una amiga:

—El meu home sempre és de viatge. No passa més que una mesada cada any a ca nostra.

—Deu esser ben trist, per tu, això!

—No... Un mes passa molt aviat!

* * *

La colla d'amics vells està alçada: el company Ripoll, de setanta-dos anys, ha anunciat que es casa amb Na Roseta, una bergantella de devuit.

Uns no s'ho creuen; altres diuen que En Ripoll ha tornat boig; i altres romanen amb la boca oberta i sense poder dir paraula.

A la fi En Borràs es revest de coratge i diu a En Ripoll:

—Mira: això no ho has de fer! Pensa-hi bé: d'aquí a deu anys, tu en tindràs vuitanta-dos, i Na Roseta en tindrà vint-i-vuit...

En Ripoll, somrient candorosa-ment, respon:

—¿I això, què hi fa? A vint-i-vuit anys, una dona encara pot estar molt bé!

* * *

I parlant de vells: A un poblet de Mallorca, una doneta ha arribat als cent anys. Li fan molta de festa, i una comissió de la Caixa d'Estalvis li fa visita per entregar-li mil pessetes com a obsequi pel centenari.

La velleta rep les mil pessetes amb molta satisfacció, i diu als comissionats:

—Gràcies, senyors. Me fan ben contenta, i ho tindrè ben present: quan vostès es moriran, faré dir una missa per les seves animetes.

* * *

En Llovís acompanya Na Susaina i surten cada dia a passejar plegats, fa més de quinze anys.

La pobra Susaina comença a perdre la paciència, i diu:

—Llovís, ¿que no trobes que ja seria hora de pensar de casar-nos?

—Sí —respon En Llovís— però ¿qui trobes que mos voldrà?

* * *

En Jeroni, vellot que no feia gaire bonda, es mor, i es presenta a Sant Pere demanant per entrar al cel.

El sant mira la fitxa del sollicitant, i arrufa el nas. La cosa està bastant envitricollada: que si jugadorot, que si un poc ungles-llargues, que si un molt femeller...

Sant Pere, per veure si el pot treure del fang, li fa una mica d'interrogatori: si anava a missa, si feia caritat als pobres...

Res: com més coses li demanava, més bruta veia la fitxa.

A la fi li demana:

—¿Que sou fadrí, o casat?

—Casat; ja fa trenta anys, que som casat.

—Homo de Déu! Ho podíeu haver dit, que éreu un màrtir! Entrau, entrau...

SOLUCIÓ DEL CRUCIGRAMA N.º 1

P	O	U	A	G	R	O	R
E	I	N	A	R	E	B	E
R	Ó	G	R	A	N	O	T
E	S	T	R	E	N	Y	E
R	R	A	N	A	A		
A	C	A	N	T	R	O	T
	O	C	A	S	A	L	A
E	T	E	R	N	A	O	R
N	A	S	O	E	R	A	

CRUCIGRAMA N.º 2

	1	2	3	4	5	6	7	8	9
A									
B									
C									
D									
E									
F									
G									
H									
I									

HORIZONTALS:

A: Convenient, adequat; Lletres nasals. — B: Mancat de claredat; Vocals. — C: Carruatge rus estirat de tres cavalls; Abreviatura del tractament honorífic del Papa. — D: N'hi ha pocs de bons; Flor i nom de color. — E: Ciutat de la Bètica. — F: Terminació d'infinitiu; Contracció de la paraula «casa». — G: Consonant sibilant; Serra de muntanyes del país valencià. — H: Encontrau, envestiu; Parent que no pot esser gaire jovent. — I: Indoeuropeu; Estan asseguts.

VERTICALS:

1: Document on consta legalment un fet; Perxa de bandera. — 2: No estar despert; Metall preciosos. — 3: Que no s'ha sentit a dir; Planta umbel·lífera molt coneguda. — 4: Força per obrar. — 5: Variant dialectal de «nus»; En llatí, costat. — 6: Emperadriu de Rússia; Vocal anterior. — 7: Adverbi d'afirmació, en català antic. — 8: Sacrifici eucarístic; Fórmula llatina de salutació. — 9: Destorb, molèstia d'allò que obstrueix o que impedeix d'obrar; Prefix de negació.

HEUS AQUI
EL NOVÍSSIM
DISSENY

**D' AIGUA LAVANDA
PUIG**

Esvelt, harmònic,
funcional...

L'hem creat pensant en la
forma més agradable
per a les vostres mans.

Tanca per un sistema
revolucionari que és
un prodigi de senzillesa.

Aigua Lavanda Puig
Qualitat de sempre
i presentació d'avui

120
milions
d'homes, en més
de 50 països,
usen els famosos
productes Floïd

A tot el món, l'home elegant acut als millors productes, tant per al seu plaer com per la bona impressió que vol donar d'home impecable. FLOÏD, tan conegut arreu pel seu acreditat After-Shave, el massatge ideal per a després d'afaitar-se, ha creat, també, la millor serie existent de perfumeria per a l'home. La seva base científica i la bondat dels millors components naturals són garantia de la qualitat dels productes FLOÏD.

En les seves dues sèries:
Internacional
i Luxe.

Floïd a Europa:

ALEMANYA - ÀUSTRIA - BÈLGICA - ESPANYA - FINLÀNDIA
FRANÇA - GRAN BRETANYA - GRÈCIA - HOLANDA - ITÀLIA
NORUEGA - PORTUGAL - SUECIA - SUÏSSA

Floïd

after-shave lotion	hair tonic lotion
foam after-shave spray	hair-fix & spray
electric pre-shave lotion	cologne for men
electric pre-shave spray	deodorant-spray
foam shaving-cream spray	toilet-soap